

บทที่ 3

ปัญหาและอุปสรรคกระบวนการระงับข้อพิพาท ของประเทศไทยในปัจจุบัน

การระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่กรณี ในที่นี้จะกล่าวถึงข้อพิพาทอันเกิดจากสัญญาเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสัญญาประกันภัย ลักษณะของข้อพิพาทต่าง ๆ ตามที่ผู้เขียนได้สรุปไว้ในบทที่ 2 มีแนวทางแก้ไขข้อพิพาทข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็น 2 แนวทางประการแรก คือการระงับข้อพิพาทในกระบวนการศาลยุติธรรม และประการที่ 2 คือ การระงับข้อพิพาทนอกกระบวนการศาลยุติธรรม ทั้ง 2 แนวทางมีรูปแบบและองค์ประกอบต่างกันไป รวมถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ดังจะได้ศึกษาต่อไปนี้

3.1 การระงับข้อพิพาทในกระบวนการศาลยุติธรรม

เป็นที่ทราบกันดีว่า เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้น ที่พึงสุดท้ายของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและยุติธรรมก็คือศาล คู่กรณีมักตั้งความหวังไว้สูงว่าจะได้รับความช่วยเหลือดำเนินการและใช้สิทธิทางศาลนี้ได้อย่างรวดเร็ว และสะดวกต่อเขา ตลอดจนค่าใช้จ่ายน้อยและไม่มีปัญหายุ่งยาก แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ เนื่องจากกระบวนการของศาลยุติธรรมได้วางระบบไว้อย่างมีขั้นตอนการให้สิทธิและหน้าที่ของคู่ความ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวข้องในคดี นอกจากนี้ยังรวมถึงระบบบริหารงานภายในของศาลด้วย ประกอบกับการประกันภัยได้พัฒนารูปแบบต่าง ๆ ขึ้นรวมถึงกฎหมายผูกพันหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นกฎหมายภายในกฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง จึงแยกปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดังนี้

3.1.1 ปัญหาอันเกิดจากระบบดำเนินการภายในของศาล แยกเป็น

– จำนวนปริมาณคดีความ

จากสถิติคดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาลระหว่างปี พ.ศ.2536 ถึง พ.ศ.2540 และการคาดคะเนแนวโน้มสถิติคดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาลทั่วราชอาณาจักรปี พ.ศ.2541 ถึง พ.ศ.2550 เฉพาะคดีละเมิดและคดีเกี่ยวกับประกันภัย เป็นดังนี้

	ปี พ.ศ.	คดีละเมิด	คดีประกันภัย
	2536	10246	105
	2537	12135	194
สถิติ	2538	12656	200
	2539	13622	290
	2540	15270	281
	2541	16348	347
	2542	17594	399
	2543	18854	450
	2544	20107	502
การคาดคะเน	2545	21367	554
	2546	22628	606
	2547	23889	659
	2548	25150	712
	2549	26411	765
	2550	27673	818

หมายเหตุ สถิติข้อมูลแนวโน้มการคาดคะเนคดีแพ่งที่ขึ้นสู่ศาล จากกองวิชาการ กระทรวงยุติธรรม

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลและอัตราการเพิ่มขึ้นของคดีในอนาคตเฉพาะคดีละเมิดและประกันภัย เนื่องจากลักษณะของการฟ้องคดีประกันภัยส่วนใหญ่จะยื่นฟ้องทั้งมูลละเมิด และสัญญาประกันภัย พร้อมกัน การเก็บข้อมูลจึงเป็นลักษณะการอ้างอิงถึงการกระทำละเมิดเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกันภัยรถยนต์ ซึ่งมูลเหตุส่วนใหญ่เกิดจากการกระทำละเมิดของรถคู่กรณี นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับการรับช่วงสิทธิของบริษัทประกันภัยมาฟ้องคดีไล่เบี้ยเอาจากผู้ทำละเมิดด้วย เพราะเหตุนี้ ปริมาณคดีด้านประกันภัยจึงมีสถิติที่ไม่สูงนัก แต่กลับไปรวมอยู่ในส่วนอื่น ๆ เช่น ละเมิด เป็นต้น ปริมาณคดีที่สูงดังกล่าวส่งผลถึงการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เพราะต้องใช้ระยะเวลาต่อคดีมากขึ้นตามลำดับ ทำให้เกิดความล่าช้า

สถิติการรับเรื่องร้องเรียนค่าสินไหมทดแทนและการไกล่เกลี่ยประนีประนอมค่าสินไหมทดแทน
ประจำเดือนมกราคม 2540 - เดือนธันวาคม 2540

เดือน	การประกันชีวิต			การประกันวินาศภัย		
	รับเรื่องร้องเรียน (ราย)	ไกล่เกลี่ยประนี ประนอม (ราย)	ค่าสินไหมทดแทน ที่ชดใช้ให้ (บาท)	รับเรื่องร้องเรียน (ราย)	ไกล่เกลี่ยประนี ประนอม (ราย)	ค่าสินไหมทดแทนที่ ชดใช้ให้ (บาท)
มกราคม	23 ราย	12 ราย	287,978.72	87 ราย	41 ราย	3,134,723.55
กุมภาพันธ์	15 ราย	5 ราย	200,000.00	44 ราย	31 ราย	1,496,051.00
มีนาคม	25 ราย	8 ราย	393,200.00	42 ราย	91 ราย	2,163,963.32
เมษายน	24 ราย	5 ราย	1,339,196.34	52 ราย	35 ราย	107,245,959.70
พฤษภาคม	20 ราย	7 ราย	6,600.00	45 ราย	19 ราย	1,150,767.10
มิถุนายน	17 ราย	13 ราย	1,705,741.00	58 ราย	35 ราย	42,644,569.00
กรกฎาคม	14 ราย	6 ราย	781,075.80	84 ราย	14 ราย	277,567.00
สิงหาคม	15 ราย	28 ราย	2,758,174.03	77 ราย	63 ราย	4,910,605.69
กันยายน	15 ราย	13 ราย	612,635.00	79 ราย	48 ราย	5,500,312.00
ตุลาคม	25 ราย	11 ราย	811,159.29	110 ราย	44 ราย	70,419,553.92
พฤศจิกายน	34 ราย	21 ราย	2,114,645.00	59 ราย	93 ราย	22,449,762.98
ธันวาคม	11 ราย	6 ราย	108,245.00	80 ราย	40 ราย	3,160,905.00
รวม	246 ราย	140 ราย	11,156,550.18	866 ราย	592 ราย	274,884,709.62

สรุปสถิติการรับเรื่องร้องเรียนค่าสินไหมทดแทนและการไกล่เกลี่ยประนีประนอมค่าสินไหมทดแทน
เดือนมกราคม 2541 - เดือนธันวาคม 2541

เดือน	การประกันชีวิต			การประกันวินาศภัย		
	รับเรื่องร้องเรียน (ราย)	ไกล่เกลี่ยประนี- ประนอม (ราย)	ค่าสินไหมทดแทน ที่ชดใช้ให้ (บาท)	รับเรื่องร้องเรียน (ราย)	ไกล่เกลี่ยประนี- ประนอม (ราย)	ค่าสินไหมทดแทน ที่ชดใช้ให้ (บาท)
มกราคม	15	11	795,000.00	86	55	3,932,370.00
กุมภาพันธ์	16	10	367,883.00	76	24	4,372,987.00
มีนาคม	15	14	2,620,833.00	68	85	12,409,912.00
เมษายน	17	23	1,472,445.00	133	77	10,477,791.00
พฤษภาคม	16	4	0.00	106	23	2,487,642.00
มิถุนายน	26	14	39,287.00	110	59	17,626,374.27
กรกฎาคม	18	6	2,000.00	85	33	4,178,644.45
สิงหาคม	23	20	8,733,356.00	46	79	33,208,462.18
กันยายน	29	12	22,973.00	61	37	3,422,599.83
ตุลาคม	19	11	422,160.00	80	59	16,358,713.92
พฤศจิกายน	22	12	15,464.00	76	64	31,908,704.00
ธันวาคม	17	17	368,960.00	81	74	4,029,504.00
รวม	233	154	14,860,361.00	1,028	699	144,473,704.60

- การขาดแคลนบุคลากร

ปัจจุบัน (พ.ศ.2541) มีผู้พิพากษาทั้งสิ้น 2,000 คนเศษ ในส่วนนี้ เป็นผู้พิพากษาศาลชั้นตอน 1,000 คนเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณคดีแล้ว ผู้พิพากษาแต่ละคนต้องรับภาระงานคดีมาก การเลื่อนคดีแต่ละครั้งจึงต้องใช้ระยะเวลาที่ไกลออกไปประมาณ 2 เดือน นอกจากนี้บุคลากรทางด้านธุรการก็มีไม่เพียงพอ เช่นเจ้าหน้าที่ประจำบัลลังก์ เจ้าหน้าที่ส่งหมาย เป็นต้น¹

- วิธีพิจารณาคดีความที่มีชั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อน

เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจะต้องดำเนินไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ซึ่งถือว่าเป็นบทกฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน แต่ตัวบทกฎหมายดังกล่าวก็บัญญัติเปิดช่องให้เกิดความล่าช้าในการพิจารณา เช่น การเลื่อนคดี คู่ความอาจใช้เหตุนี้ในการประวิงคดี โดยเฉพาะเหตุเจ็บป่วย เหตุติดภารกิจ เหตุการเจรจาตกลง เป็นต้น การใช้สิทธิของคู่ความในการคัดค้าน การขอพิจารณาคดีใหม่ การเรียกร้องพยานเอกสาร ที่ใช้ระยะเวลานานเกินสมควร เป็นต้น เหล่าเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ก่อให้เกิดระยะเวลาที่มากขึ้นในกระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งในบางครั้งไม่อาจเยียวยาให้กับผู้ที่ต้องประสบความเสียหายได้อย่างทันที่และแท้จริง

- ความล่าช้าจากคู่ความและทนายความ

ในบางครั้งตัวความและทนายความมีความขัดแย้งกันเอง การถอนทนายความและการตั้งทนายความเข้ามาใหม่ทำให้การสานต่อของคดีไม่ต่อเนื่อง ทนายความและคู่ความฝ่ายตรงข้ามโดยเฉพาะจำเลยมักประวิงคดีและใช้สิทธิโดยขอเลื่อนคดี การไม่เตรียมตัวมาศาลให้พร้อมทำให้ต้องสืบพยานหลายนัด ความเจ็บป่วยและกิจธุระของทนายความ การไม่มาศาลของพยาน เป็นต้น²

¹ไกรฤกษ์ เกษมสันต์. “เหตุล่าช้าแห่งคดี”, ดุลพาท เล่ม 2 ปีที่ 21: มีนาคม-เมษายน 2517.

²อุทัย โสภาโชติ “รายงานการวิจัย เรื่อง ปัญหาความล่าช้าของการพิจารณาคดีในศาลและการเร่งรัดการพิจารณาคดีของศาล” สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ, สำนักงานส่งเสริมตุลาการ. กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2539.

- ความแตกต่างของระดับทุนทรัพย์ของสัญญาประกันภัย

คดีประกันภัยส่วนใหญ่เป็นเรื่องการประกันภัยรถยนต์ จะมีทุนทรัพย์ตามราคาและชนิดของรถยนต์เป็นส่วนมาก คู่กรณีอาจซ่อมรถยนต์แล้วหรืออยู่ในระหว่างการซ่อมและนำคดีมาฟ้องศาล ระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาจนถึงการตัดสินคดีอยู่ระหว่าง 1-3 ปี แต่บางเรื่องเป็นคดีประกันภัยเฉพาะด้าน เช่น อัคคีภัย การขนส่งทางทะเล การประกันภัยเครื่องจักร, โรงงาน เป็นต้น เหล่านี้จะมีทุนทรัพย์สูง การเยียวยาและการวินิจฉัยควรเป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพราะค่าเสียหายที่เกิดจากการล่าช้าและอยู่ในกระบวนการนี้มีมาก แต่เมื่อคดีเข้าสู่ระบบการพิจารณาแล้วไม่ว่าจะมีทุนทรัพย์สูงหรือต่ำอย่างไร ก็ต้องเป็นไปตามขั้นตอน จะเร่งรัดหรือข้ามคดีอื่นไม่ได้ ทำให้การเยียวยาหรือการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินไม่สามารถทำได้ในเวลาอันรวดเร็ว

- การขาดความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

ปัจจุบันการประกันภัยได้เข้าไปมีส่วนสำคัญในการประกอบกิจการหลายประเภท ตลอดจนทรัพย์สินต่าง ๆ ของผู้บริโภค ซึ่งทำให้มีรูปแบบที่ซับซ้อนมากขึ้น ทรัพย์สินที่เอาประกันภัยบางชนิดมีลักษณะทางเทคนิคเฉพาะด้าน เช่น เครื่องจักร อุปกรณ์ เกี่ยวกับเทคโนโลยี เป็นต้น แม้ศาลและทนายความผู้เกี่ยวข้องจะไม่มีปัญหาทางด้านกฎหมายแต่กลับมีปัญหาในการทำความเข้าใจของระบบกิจการ ทรัพย์สิน รูปแบบหรือข้อตกลงอันมีลักษณะซับซ้อนนั้น ๆ ซึ่งหากได้บุคลากรที่มีความรู้ความเข้าใจในงานดังกล่าว ก็สามารถทำให้การวินิจฉัยเป็นไปด้วยความรวดเร็วและถูกต้องยิ่งขึ้น

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการศาลยุติธรรมเหล่านี้ เป็นส่วนที่ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความล่าช้า และทำให้การเยียวยาผู้ที่ต้องเสียหายจากสัญญาประกันภัยไม่ทันทั่วถึง แม้ว่าโดยที่สุดศาลจะตัดสินให้ผู้เสียหายชนะคดี แต่การบรรเทาผู้ร้ายหรือความเสียหายที่เกิดขึ้นจนถึงเวลาที่ศาลตัดสินนั้นบางครั้งความเสียหายก็มีมากกว่าคำว่า “ชนะคดี” ดังสุภาษิตกฎหมายที่ว่า “Justice delayed is justice denied” หรือความยุติธรรมที่ล่าช้าเท่ากับการปฏิเสธความยุติธรรม

3.1.2 ปัญหาการยอมรับบังคับใช้กฎหมายต่างประเทศของศาล

การประกันภัยเป็นธุรกิจที่มีวิวัฒนาการมานานโดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษ เป็นแม่แบบของกฎหมายการประกันภัยทางทะเลโดยเป็นกฎหมายจารีตประเพณีที่มี

การปฏิบัติกันมานานจนเป็นประเพณีทางการค้าและเริ่มมีการบัญญัติกฎหมาย Marine Insurance Act ปีค.ศ.1906 (ปีพ.ศ.2449)

ในประเทศไทยแต่ก่อนไม่เคยมีบัญญัติกฎหมายขนส่งทางทะเล ศาลฎีกาเคยนำกฎหมายประกันภัยทางทะเลของอังกฤษมาปรับใช้กับการประกันภัยสินค้าทางทะเลในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปตามมาตรา 4 ป.พ.พ. ครั้งแรกในปี 2496 ตามคำพิพากษาฎีกาที่ 999/2496 หลังจากนั้นไม่เคยมีปรากฏคำพิพากษาฎีกาที่ได้วินิจฉัย โดยนำหลักกฎหมายทั่วไปดังกล่าวมาวินิจฉัยในเรื่องการประกันภัยทางทะเลอีกเป็นเวลานานมากจนเมื่อเร็วๆ นี้มีคำพิพากษาฎีกาที่ 7350/2537 วินิจฉัยในแนวทางนำเอากฎหมายประกันภัยทางทะเลของอังกฤษมาใช้ในฐานะหลักกฎหมายทั่วไปเช่นเดียวกัน

สาเหตุที่ศาลไทยไม่นำกฎหมายต่างประเทศมาเป็นแนวทางการตัดสินการประกันภัยทางทะเล

1. ต้องการเลี่ยงประเด็นการขัดกันแห่งกฎหมายอันเนื่องจากสัญญาประกันภัยทางทะเลส่วนใหญ่เกิดขึ้นในต่างประเทศ และคู่กรณีเป็นผู้ส่งของและดำเนินการขนส่งอยู่ต่างประเทศ จึงไม่ปรากฏว่ามีคดีใดที่ศาลยอมใช้กฎหมายต่างประเทศ หรืออนุสัญญาระหว่างประเทศบังคับต่อสัญญาขนส่งทางทะเล ซึ่งคำพิพากษาฎีกาที่ 999/2496³ เป็นการนำกฎหมายอังกฤษมาปรับใช้ลักษณะหลักกฎหมายทั่วไป แต่ไม่ได้ใช้หลักเกณฑ์ของ พ.ร.บ. ว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ.2481 ในการนำกฎหมายต่างประเทศหรือสัญญาขนส่งระหว่างประเทศมาบังคับ

เหตุผลที่ศาลใช้อ้างในการพิจารณาชี้ขาด สรุปได้ คือ

1) คู่กรณีไม่หยิบยกประเด็นเรื่องการขัดกันแห่งกฎหมายมาตั้งแต่ชั้นต้นจึงไม่มีประเด็นดังกล่าวขึ้นมาในศาลสูง

ฎีกาที่ 1112/2530 ซึ่งศาลวินิจฉัยว่า “...จำเลยเพิ่งมาอ้างในชั้นฎีกาว่า การที่จะพิจารณาว่าจำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายตามสัญญาขนส่งพิพาทให้โจทก์หรือไม่เพียงใด ต้องบังคับตามกฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางทะเลของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากคู่สัญญาขนส่งคือผู้ส่งของและผู้ขนส่งได้ตกลงไว้เช่นนั้นตามมาตรา 13 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่ง

³ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล, การตีความสัญญาประกันภัยและกรรมธรรม์ประกันภัย. สำนักพิมพ์วิญญูชน:2534 หน้า 57

กฎหมาย พ.ศ.2481 ข้อต่อสู้ดังกล่าวจำเลยหาได้ยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ไว้ในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ไม่ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัยให้เพราะถือว่ามิใช่เป็นข้อที่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ตาม ป.วิ.พ. มาตรา 249....”

ตามคำพิพากษาศาลฎีกาคดีนี้ ปรากฏว่าในศาลชั้นต้นจำเลยได้ยกข้อต่อสู้ในเรื่องนี้แต่อ้างเหตุผลต่างกัน คือ อ้างว่าต้องใช้กฎหมายว่าด้วยการขนส่งสินค้าทางทะเลของประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะเป็นกฎหมายแห่งถิ่นที่สัญญานันได้ทำขึ้น แต่ในชั้นฎีกาจำเลยกลับอ้างเหตุผลว่าเนื่องจากคู่สัญญาคือผู้ส่งและผู้ขนส่งได้ตกลงให้นำกฎหมายว่าการขนส่งสินค้าทางทะเลของประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้บังคับ ซึ่งต่างกับข้ออ้างในคำให้การ ด้วยเหตุนี้เองศาลจึงได้ให้เหตุผลว่า ฎีกาของจำเลยข้อนี้มีได้เทียบกว่ากันมาในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกาจึงไม่รับวินิจฉัย ดังนั้น จึงมีข้อสังเกตว่าหากในศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์จำเลยได้ยกข้ออ้างในคำให้การขึ้นว่ากล่าวโดยชัดเจน และให้เหตุผลที่เหมือนกันแล้วไซ้ร ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา จะใช้กฎหมายว่าด้วยการขนส่งทางทะเลของประเทศสหรัฐอเมริกาวินิจฉัยคดีนี้หรือไม่

ฎีกาที่ 1976/2530 ศาลได้ตัดสินว่า “จำเลยฎีกาว่า ผู้ส่งได้ยอมตกลงรับรู้ข้อกำหนดต่างๆ รวมทั้งข้อจำกัดความรับผิดในใบตราส่ง อันโยงไปถึงจำนวนอัตราค่าทดแทนที่กำหนดไว้ในมาตรา 4(5) ของกฎหมายว่าด้วยการขนส่งสินค้าทางทะเล ค.ศ.1936 ของประเทศสหรัฐอเมริกา (คือไม่เกิน 500 เหรียญสหรัฐต่อ 1 หีบห่อ) ข้อจำกัดความรับผิดดังกล่าวจึงไม่เป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. ความข้อนี้จำเลยไม่ได้ให้การต่อสู้เป็นประเด็นข้อพิพาทไว้โดยจำเลยให้การเพียงว่าข้อจำกัดความรับผิดของผู้ขนส่งประเภทธรรมดาามีเพียงไม่เกิน 500 เหรียญสหรัฐ หรือ 11,500 บาท ต่อ 1 หีบห่อ ซึ่งได้ระบุไว้โดยชัดแจ้งอยู่ในหน้าหลังของใบตราส่งและผู้ส่งของรายพิพาทในคดีนี้ก็ได้ออมรับและรับรู้เงื่อนไขข้อตกลงดังกล่าวแล้วด้วย ไม่มีข้อความตอนใดในคำให้การของจำเลยอ้างถึงข้อจำกัดความรับผิดของผู้ขนส่งที่ระบุไว้ในด้านหลังของใบตราส่งว่าให้ใช้กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาดังจำเลยฎีกา ฎีกาของจำเลยจึงเป็นข้อที่ไม่ได้ยกขึ้นว่ากันมาแล้วในศาลชั้นต้น ศาลฎีกาไม่รับวินิจฉัยตาม ป.วิ.พ. มาตรา 249...”

คำพิพากษาศาลฎีกานี้ แม้จำเลยจะได้ให้การแล้วว่า “...ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ.2481 นั้นเมื่อไม่อาจหยั่งทราบเจตนาของคู่สัญญาว่าจะใช้กฎหมายของประเทศใดบังคับ ก็ต้องใช้กฎหมายของท้องถิ่นที่ทำสัญญาคือ กฎหมายว่าด้วยการ

ขนส่งสินค้าทางทะเล ค.ศ.1936 ของประเทศสหรัฐอเมริกา กับต้องใช้จารีตประเพณีแห่งท้องถิ่นที่ทำสัญญา...” แต่คำให้การนี้หาได้ถือว่าเป็นประเด็นข้อพิพาทที่พิจารณากันในศาลชั้นต้นไม่ ดังนั้นประเด็นดังกล่าวศาลฎีกาจึงไม่อาจที่จะนำพิจารณาได้ แนวของคำพิพากษานี้เป็นไปแนวเดียวกับคำพิพากษานี้ที่ 1112/2530 ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

2) เป็นคดีส่วนใหญ่มูลคดีเกิดขึ้นภายในราชอาณาจักรไทย ถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นในประเทศไทยต้องบังคับตามกฎหมายไทย คือ ป.พ.พ.ลักษณะการรับขน มาตรา 883-886 มาใช้โดยตรง โดยไม่ถือว่าเป็นช่องว่างของกฎหมายที่ต้องนำกฎหมายต่างประเทศมาใช้

ฎีกาที่ 3401/2529 ซึ่งศาลได้วินิจฉัยไว้ว่า “แม้ผู้ขายสินค้าในประเทศสหรัฐอเมริกาได้จ้างจำเลยทั้งสองผู้ขนส่งซึ่งมีสัญชาติเดนมาร์กให้ขนส่งสินค้าทางทะเลจากประเทศสหรัฐอเมริกายังประเทศไทย แต่เมื่อของที่ขนส่งทางทะเลได้มาถึงท่าเรือกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นตำบลที่กำหนดให้ส่ง และผู้รับตราส่งได้เรียกให้ส่งมอบแล้ว พบว่าตู้คอนเทนเนอร์ใบหนึ่งแตกของสูญหายไปบางส่วน มูลคดีนี้เกิดขึ้นในประเทศไทย ต้องบังคับกันตามกฎหมายแห่งประเทศไทย หากมีปัญหาว่าจะพึงใช้กฎหมายใดบังคับอันจะต้องวินิจฉัยมาตรา 13 แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการระงัดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ.2481 ไม่

ฎีกาที่ 789/2531 ได้ตัดสินไว้ว่า “เมื่อสินค้าพิพาทส่งมาถึงท่าเรือกรุงเทพ ซึ่งเป็นตำบลที่กำหนดให้ส่ง ปรากฏว่าหีบห่อชำรุดเสียหาย 2 หีบ สินค้าสูญหายไป 9 รายการ เช่นนี้มูลคดีเกิดขึ้นในประเทศไทยต้องบังคับตามกฎหมายไทย”

และคำพิพากษานี้ที่ 563/2532 ได้ตัดสินเป็นแนวเดียวกันว่า “มูลคดีตามฟ้องเกิดขึ้นในประเทศไทย ต้องบังคับกันตามกฎหมายแห่งประเทศไทย ไม่อาจนำพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าทางทะเล ค.ศ.1936 ของประเทศสหรัฐอเมริกาใช้บังคับเพื่อจำกัดความรับผิดชอบของผู้ขนส่งได้”

และในปี 2532 ได้มีคำพิพากษานี้ที่ 2566/2532 ยินตามแนวข้างต้นดังนี้ “แม้ปรากฏว่าผู้ขายสินค้าพิพาทจะมีสัญชาติญี่ปุ่น และส่งสินค้าพิพาทจากประเทศญี่ปุ่นโดยที่จ้างสายการบินเรือ อ. ซึ่งมีสัญชาติฮ่องกงเป็นผู้ขนส่งสินค้ามายังประเทศไทย แต่การขายสินค้านี้เป็นการขายให้แก่ผู้ซื้อในประเทศไทย การขนส่งสินค้าทอดสุดท้ายมายังประเทศไทยก็กระทำโดยบริษัทจำเลยซึ่งจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดในประเทศไทย เมื่อสินค้าเกิดสูญหายและบริษัทรับประกันภัยก็ได้ชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ซื้อแล้วรับช่วงสิทธิเรียกค่าเสียหายจากจำเลย จึงถือว่ามูลคดีเกิดขึ้นในประเทศไทย ต้องบังคับตามกฎหมายไทย หากมีปัญหาที่

จะต้องวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยการชดกันแห่งกฎหมาย พ.ศ.2481 มาตรา 13 ให้ใช้กฎหมายใดบังคับไม่”

2. ประเด็นแห่งคดีที่ขึ้นสู่ศาลส่วนใหญ่มิใช่พิพาทกันในเรื่องข้อสัญญาประกันภัยทางทะเลโดยตรง เช่น ฎีกา 999/2496 เป็นการวินิจฉัยในความหมายของสัญญา คือ เรื่อง “ภัยอันตรายแห่งทะเล” และ “ความสูญเสียสิ้นเชิง” แต่เป็นข้อพิพาทที่มีประเด็นแห่งคดีในเรื่องอื่น เช่น

- ส่วนได้เสีย ฎีกาที่ 1824-2526, 1282/2524
- รับช่วงสิทธิ ฎีกาที่ 2501/2526, 194/2532, 3289/2532

หลังจากประเทศไทยตรากฎหมาย พ.ร.บ. การรับชดกันของทางทะเล พ.ศ.2534 ขึ้นบังคับใช้ มาตรา 4 แห่ง พ.ร.บ. ฉบับนี้ให้ใช้บังคับกับการขนส่งทางทะเลจากที่หนึ่งในราชอาณาจักรไปยังที่อีกแห่งหนึ่งนอกราชอาณาจักร หรือจากที่แห่งหนึ่งนอกราชอาณาจักร ไปยังที่อีกแห่งหนึ่งในราชอาณาจักรด้วย เว้นแต่ใบตราส่งระบุไว้ให้ใช้กฎหมายต่างประเทศก็ให้เป็นไปตามนั้น นอกจากนี้ยังกำหนดเพิ่มเติมว่า แม้ใบตราส่งจะให้ใช้กฎหมายต่างประเทศบังคับ แต่ถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสัญชาติไทย หรือเป็นนิติบุคคลจัดตั้งตามกฎหมายไทยก็ให้ใช้ พ.ร.บ. นี้บังคับ กฎหมายฉบับนี้จึงเป็นการกำหนดขอบเขตสิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบต่างๆ โดยไม่ต้องมีข้อโต้แย้งเรื่องการชดกันแห่งกฎหมายอีกต่อไป ปัจจุบันสัญญาประกันภัยที่เป็นลักษณะการประกันภัยระหว่างประเทศจึงยอมรับในหลักของเจตนาคู่สัญญาที่ตกลงกันไว้เป็นหลักเมื่อตกลงไว้ให้ใช้กฎหมายใดก็ต้องใช้กฎหมายนั้นบังคับก่อน เว้นแต่คู่กรณีเป็นคนสัญชาติไทย หรือนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ศาลสามารถใช้กฎหมายไทยบังคับได้เสมอ

ปัญหาการนำกฎหมายต่างประเทศบังคับใช้นี้หากเป็นการใช้ระบบการระงับข้อพิพาทโดยวิธีอื่น เช่น อนุญาโตตุลาการซึ่งทำการชี้ขาดข้อพิพาทโดยบุคคลที่คู่กรณีแต่งตั้งคู่กรณีสามารถตกลงกันให้ทำการชี้ขาดเป็นไปตามหลักกฎหมายที่ตกลงร่วมกันตามสัญญาได้โดยไม่มีปัญหาแต่อย่างใด เนื่องจากระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาลดังกล่าวเป็นระบบที่ยืดหยุ่น และไม่เคร่งครัดต่อหลักกฎหมายที่ต้องนำมาเป็นหลักเกณฑ์ในการชี้ขาดมากอย่างกระบวนการพิจารณาในศาล ดังนั้นหากคู่กรณีเลือกระบบการระงับข้อพิพาทที่เหมาะสมจะสามารถลดปัญหาข้อขัดแย้งดังกล่าวได้

ส่วนที่ 2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาทประกันภัยในปัจจุบัน

3.2.1 การระงับข้อพิพาทโดยกระบวนการร้องเรียนของหน่วยงานของรัฐ

- อำนาจหน้าที่กับความชอบด้วยกฎหมาย

จากการศึกษาวิเคราะห์ระบบการพิจารณาเรื่องร้องเรียนข้อพิพาทเรื่องประกันภัยกับอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติของกฎหมาย ทำให้เกิดคำถามว่า การมี “คำวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องร้องเรียน “ของกรมการประกันภัย” อยู่ภายใต้บทบัญญัติพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 และพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 มาตราใด ซึ่งตาม พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับที่เป็นที่มาของอำนาจหน้าที่ของรัฐในการควบคุม กำกับดูแลธุรกิจประกันภัย ไม่มีปรากฏอำนาจหน้าที่ในเรื่องการระงับข้อพิพาทไว้แต่อย่างใด จะมีการให้อำนาจที่เกี่ยวข้องและเป็นมาตราสำคัญที่รัฐได้นำมาใช้กับการให้ความเป็นธรรม และการดำเนินการระงับข้อพิพาทอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่

1. มาตรา 37 พ.ร.บ. ประกันชีวิต และมาตรา 36 พ.ร.บ. ประกันวินาศภัยฯ “ห้ามมิให้บริษัทประวิงการจ่ายเงิน (การจ่ายค่าสินไหมทดแทน) หรือประวิงการคืนเบี้ยประกันภัยที่ต้องจ่ายหรือคืนแก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์โดยไม่มีเหตุอันสมควรหรือจ่ายหรือคืนไปโดยไม่สุจริต

การกระทำหรือการปฏิบัติใดๆ ของบริษัทที่ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนตามวรรคหนึ่ง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด”

2. การอาศัยอำนาจมาตรา 48(4) พ.ร.บ.ประกันชีวิต และมาตรา 51 (4) พ.ร.บ.ประกันวินาศภัยฯ ในการมีคำสั่งให้กรมการบริษัทหรือผู้รับมอบอำนาจมาพบและชี้แจงข้อเท็จจริง โดยกฎหมายเขียนไว้ว่า “ให้นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจตรวจสอบกิจการและฐานะการเงินของบริษัท และเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบให้นายทะเบียนและพนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจ (4) เรียกบุคคลดังกล่าวตาม (1) หรือ (3) มาให้ถ้อยคำหรือจะสั่งให้บุคคลดังกล่าวยื่นคำชี้แจงแสดงข้อเท็จจริงตามที่ต้องการก็ได้”

นอกจากบทบัญญัติกฎหมายข้างต้นแล้วไม่มีมาตราใดที่นำมาใช้ได้อีกเลย ซึ่งหากวิเคราะห์อำนาจหน้าที่ โดยเจตนารมณ์ของกฎหมายยังไม่ชัดเจนว่าให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจทำหน้าที่ระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ยและพิจารณาให้ความเป็นธรรมโดยวินิจฉัยตัดสินข้อพิพาทได้ด้วย เนื่องจากข้อพิพาทจากการโต้แย้งเรื่องการจ่ายค่าสินไหมทดแทนที่มีการ

ร้องเรียนมิได้หมายความว่า เป็นการกระทำหรือปฏิบัติในลักษณะการประวิงการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนทุกเรื่อง ประกอบกับอำนาจการเรียกมาให้ถ้อยคำและชี้แจงกฎหมายเขียนไว้ให้ใช้กับเรื่องการตรวจสอบที่เกี่ยวกับกิจการและฐานะทางการเงิน ดังนั้นการออกหนังสือให้กรรมการผู้จัดการ หรือผู้รับมอบอำนาจมาชี้แจงพบพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องที่เกี่ยวกับการร้องเรียนจึงเป็นการตีความในทางที่กว้างทั้งๆ ที่การใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรรัฐ และเจ้าพนักงานของรัฐตามกฎหมายในทางมหาชนควรต้องตีความโดยเคร่งครัด

ดังนั้น การดำเนินการระงับข้อพิพาทที่เป็นอยู่เกิดจากอำนาจหน้าที่ตามพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมการประกันภัย และเจ้าพนักงาน ใช้อำนาจโดยอาศัยบทบัญญัติดังกล่าวได้ตลอดมาผู้เขียนเห็นว่าเป็นผลจากอำนาจหน้าที่ในทางบริหารซึ่งบริษัทประกันภัยมิได้โต้แย้งคัดค้าน อย่างไรก็ตามการศึกษาในทางวิชาการจำเป็นต้องแยกแยะให้ชัดเจนในทฤษฎีและปฏิบัติ จากปัญหาในประเด็นทางกฎหมายดังกล่าวจึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุง พ.ร.บ.ทั้งสองฉบับ โดยเพิ่มเติมอำนาจหน้าที่ในเรื่องของการระงับข้อพิพาทให้ชัดเจนเพื่อเป็นการสอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่ดำเนินการมาเป็นเวลานาน ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการระงับข้อพิพาทนอกศาลโดยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและพิจารณาเรื่องร้องเรียนที่มีอยู่ในปัจจุบันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อประชาชนและผู้เอาประกันภัยโดยสามารถลดปริมาณคดีเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลให้ยุติลงได้ในชั้นนี้ และเมื่อกรณียังไม่มีการแก้ไขกฎหมายให้เหมาะสมจึงทำให้กระบวนการพัฒนาเรื่องร้องเรียนของรัฐปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

1. รูปแบบการดำเนินการไม่สามารถแยกแยะได้ว่า กระบวนการดำเนินการขั้นตอนใดเป็นเรื่องการเข้ารับการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยสมัครใจของคู่กรณี ขั้นตอนใดเป็นเรื่องการใช้อำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐ เนื่องจากกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องเรียนของเจ้าพนักงานมิได้มีการแยกแยะการดำเนินการให้ชัดเจนโดยเจ้าพนักงานจะดำเนินการทั้งสองรูปแบบพร้อมๆ กันไป

2. แสดงให้เห็นว่าเป็นการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยมิได้ตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างการระงับข้อพิพาทโดยการสมัครใจของคู่กรณีกับการใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายว่าเป็นคนละเรื่องและมีหลักเกณฑ์อันเป็นสาระสำคัญซึ่งจะส่งผลทางกฎหมายและสภาพบังคับแตกต่างกัน ดังนั้นผลของการดำเนินการเรื่องร้องเรียนของเจ้าหน้าที่ จึงมีทั้งกรณีตกลงกันได้ โดยทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และกรณีตกลงกันไม่ได้ โดยเจ้าพนักงานของรัฐจะมี

หนังสือวินิจฉัยเรื่องร้องเรียนอันเป็นการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินประเด็นข้อพิพาท โดยพิจารณาแล้ว เห็นว่า บริษัทคู่กรณีต้องจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ ด้วยเหตุผลอย่างไร

3. ข้อเท็จจริงและเอกสารหลักฐานที่ได้ในชั้นการพิจารณาเรื่องร้องเรียน ตลอดจนเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการอาจถูกหมายเรียกไปสู่การพิจารณาในชั้นศาลและคู่กรณีสามารถยกข้อเท็จจริงและหลักฐานในชั้นร้องเรียนขึ้นอ้างเป็นข้อต่อสู้ในชั้นศาลได้ ดังนั้นการพิจารณาที่มีการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยสมัครใจของคู่กรณีมาก่อนแต่ไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ถูกนำไปใช้ในชั้นศาลได้เช่นกัน ทำให้ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยให้คู่กรณีตกลงกันได้ทำได้โดยยาก เพราะต่างไม่ยอมเปิดเผยข้อได้เปรียบฝ่ายตน และคำวินิจฉัยของกรรมการประกันภัยอาจแตกต่างไปจากคำพิพากษาของศาล ดังนั้นในกรณี que เห็นว่า การวินิจฉัยชี้ขาดของเจ้าพนักงานอาจเป็นข้อเสียเปรียบในทางคดีแก่ผู้ร้องเรียน เจ้าพนักงานจะแจ้งให้ผู้ร้องเรียนนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่แจ้งผลการพิจารณาเป็นลายลักษณ์อักษร

4. ไม่สามารถหาสถานะของ “คำวินิจฉัย” ของกรรมการประกันภัย ได้ว่าเป็นเอกสารที่ผลบังคับทางกฎหมายมหาชน หรือกฎหมายเอกชน กล่าวคือ

4.1 ผู้เขียนเห็นว่า หนังสือวินิจฉัยของกรรมการประกันภัยดังกล่าวมิใช่ “คำสั่งทางปกครอง” ในทางกฎหมายมหาชนเนื่องจากไม่มีกฎหมายให้อำนาจให้นายทะเบียนโดยชัดแจ้ง ซึ่งหากพิจารณาในกรณี que เป็นการสั่งให้ปฏิบัติโดยพิจารณาเข้าข่ายการกระทำอันเป็นการประวิงการจ่ายเงินตามมาตรา 36 หรือมาตรา 37 ตาม พ.ร.บ. ทั้งสองฉบับดังกล่าว ผู้เขียนคงเห็นว่าไม่อาจนำมาตราทั้งสองมาปรับโดยถือว่า “หนังสือวินิจฉัยของกรรมการประกันภัย” เป็นคำสั่งทางปกครองได้เพราะเนื้อหาในหนังสือวินิจฉัยมิได้เป็นเรื่องการพิจารณาถึงพฤติกรรมหรือการกระทำของบริษัทอันจะเป็นการประวิงการจ่ายเงินหรือค่าสินไหม แต่เป็นเรื่องพิจารณาชี้ขาดตัดสินข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายทางแพ่ง สำหรับบุคคลเฉพาะเจาะจงเฉพาะเรื่องซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับศาลหรืออนุญาโตตุลาการ

4.2 คำวินิจฉัยชี้ขาดถูกนำมาเป็นกระบวนการหนึ่งที่รัฐนำมาใช้พิจารณาถึงพฤติกรรม หรือการกระทำที่จะเข้าข่ายการประวิงการจ่ายเงินหรือค่าสินไหมทดแทนหรือไม่ โดยบรรจุเป็นหลักเกณฑ์ข้อหนึ่งในประกาศกระทรวงพาณิชย์ เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีการและระยะเวลาที่จะถือว่าบริษัทประกันภัยประวิงการชำระเงิน (/จ่ายค่าสินไหมทดแทน) หรือประวิงการคืนเบี้ยประกัน ในข้อ 2(5) ที่ว่า “ในกรณีที่มีการร้องเรียนต่อกรรมการประกันภัยและกรรมการประ

¹ ประกาศกระทรวงพาณิชย์ ที่ 8/2542 เรื่องหลักเกณฑ์ วิธีการและระยะเวลาที่ถือว่าการประวิงการชำระเงิน (/จ่ายค่าสินไหมทดแทน) หรือประวิงการคืนเบี้ยประกันภัยของ

กันภัยมีคำวินิจฉัยให้บริษัทต้องจ่ายเงิน (หรือชดใช้ค่าสินไหมทดแทน) แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย และไม่ได้แย้งคำวินิจฉัยภายในกำหนด 15 วันนับแต่วันที่บริษัทได้รับคำวินิจฉัยนั้น” ในกรณีที่บริษัทฝ่าฝืนข้อบัญญัติดังกล่าวจะเป็นผลให้เข้าข่ายการประวิงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน ซึ่งนายทะเบียนอาจมีคำสั่งเห็นว่าเป็นการกระทำฝ่าฝืนมาตรา 36 (กรณีวินาศภัย) และมาตรา 37 (กรณีประกันชีวิต) โดยฝ่าฝืนหลักเกณฑ์และวิธีการตามประกาศกระทรวงฯ และกำหนดโทษตามมาตรา 93 พ.ร.บ.ประกันชีวิตฯ และมาตรา 88 พ.ร.บ.ประกันวินาศภัยฯ คำ

บริษัทประกันชีวิต (/วินาศภัย) ฉบับใหม่ ประกาศวันที่ 4 มีนาคม 2542 ยกเลิกประกาศกระทรวงฯ ฉบับลงวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2537 มีผลบังคับใช้หลัง 30 วัน นับจากวันประกาศราชกิจจานุเบกษาวันที่ 23 มีนาคม 2542 (และประกาศกระทรวงที่ 9/2542 ของบริษัทประกันวินาศภัย)

ข้อ 2. ให้ถือหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาตามประกาศฉบับนี้เป็นการประวิงการจ่ายเงิน (/จ่ายค่าสินไหมทดแทน) หรือประวิงการคืนเบี้ยประกันภัย...

(4) (ประกันชีวิต) ในกรณีที่มีการตกลงหรือประนีประนอมยอมความเรื่องจำนวนเงินที่จะชดใช้ตามกรมธรรม์ประกันภัย หรือจำนวนเบี้ยประกันภัยที่จะคืนกันแล้ว บริษัทไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงหรือตามข้อประนีประนอมยอมความ (เป็นข้อความ (6) ของประกันวินาศภัย)

(5) (ประกันชีวิต) ในกรณีที่มีการร้องเรียนต่อกรมการประกันภัย และกรมการประกันภัยได้มีคำวินิจฉัยให้บริษัทต้องจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัย บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำวินิจฉัย และไม่ได้แย้งคำวินิจฉัย ภายในกำหนดสิบห้าวัน นับแต่วันที่บริษัทได้รับคำวินิจฉัย (เป็นข้อความ (4) ของประกันวินาศภัย)

(6) (ประกันชีวิต) ในกรณีที่มีการร้องเรียนต่อกรมการประกันภัย และกรมการประกันภัย ได้มีคำวินิจฉัยให้บริษัทจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัย แต่บริษัทไม่เห็นด้วยและโต้แย้งคำวินิจฉัย ภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ใน (5) จนมีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล และศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดในประเด็นที่โต้แย้งกันให้บริษัทต้องจ่ายเงินนั้น (เป็นข้อความ (5) ของประกันวินาศภัย)

(7) ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้บริษัทจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัย แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำพิพากษาของศาลจนพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำบังคับ

(8) ในกรณีที่อนุญาตตุลาการมีคำสั่งให้บริษัทจ่ายเงินตามกรมธรรม์ประกันภัย แต่บริษัทไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของอนุญาตตุลาการ จนพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำสั่งขาด

(9)....

สิ่งลักษณะหลังนี้ถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองโดยใช้อำนาจหน้าที่ตามกฎหมายโดยตรง อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า แม้คำวินิจฉัยของกรมการประกันภัยจะมีใช้คำสั่งทางปกครอง แต่เป็นผลที่ทำให้บริษัทต้องดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง กล่าวคือ ดำเนินการตามคำวินิจฉัย หรือโต้แย้ง คำวินิจฉัยเป็นหนังสือเสียภายใน 15 วัน แต่การโต้แย้งคำวินิจฉัยนี้บริษัทประกันภัยจำเป็นต้องไต่รตรองผลได้ผลเสียจากการปฏิเสธการปฏิบัติตามคำวินิจฉัย แม้ว่ารรัฐไม่อาจใช้อำนาจจรดลอน การใช้สิทธิทางแพ่งของเอกชน บริษัทประกันภัยมีสิทธิเต็มที่ที่จะขอต่อผู้คดีในศาล แต่หากการดำเนินคดีในศาลมิได้เป็นไปตามแนวทางที่คาดการณ์ไว้ ผลคำพิพากษาถึงที่สุดให้ชดใช้เงินหรือจ่ายค่าสินไหมทดแทน พฤติกรรมดังกล่าวจะเข้าข่ายหลักเกณฑ์การประวิงการจ่ายเงิน หรือค่าสินไหมทดแทนตามประกาศกระทรวงฯ ข้อ 2(6)

4.3 คำวินิจฉัยของกรมการประกันภัย ดูผิวเผินเหมือนกับเป็นนิติกรรมทางตุลาการ เพราะมีการใช้อำนาจตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท แต่ความเป็นจริงเป็นเพียงความเห็นของเจ้าพนักงาน หรือผู้เชี่ยวชาญอย่างหนึ่งที่ไม่มีความบังคับ ผู้เอาประกันภัยหรือผู้เสียหายต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลในกรณีที่บริษัทปฏิเสธความรับผิดชอบ และแม้ว่าจะได้มีคำวินิจฉัยให้บริษัทประกันภัยรับผิดชอบต่อค่าสินไหมทดแทน การนำคดีขึ้นสู่ศาลนั้นคำวินิจฉัยจะเป็นเพียงเอกสารหลักฐานชั้นหนึ่งในการรับฟังและชี้แจงน้ำหนักพยานของศาล ไม่มีบทบังคับให้ศาลต้องรับฟังเป็นไปตามความเป็นของเจ้าพนักงาน

จากการใช้อำนาจในรูปแบบของการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทนี้ทำให้ผู้เสียหายหรือผู้เอาประกันภัยที่ร้องเรียนเกิดความเข้าใจในทำนองที่ว่า หน่วยงานของรัฐน่าจะมีอำนาจตามกฎหมายบังคับให้บริษัทประกันภัยจ่ายค่าสินไหมทดแทนในเรื่องร้องเรียนได้เมื่อเจ้าพนักงานต่างก็เห็นว่าเรื่องดังกล่าวบริษัทควรต้องรับผิดชอบต่อตามสัญญา ซึ่งหากวิเคราะห์ให้ดีถึงอำนาจที่กฎหมายให้ไว้ การดำเนินการลงโทษบริษัทตามกฎหมายเป็นเรื่องที่ต้องมีการกระทำอันเป็นการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเสียก่อน และการลงโทษอันเกิดจากคำสั่งทางปกครองนี้มีได้หมายความว่าให้หน่วยงานของรัฐมีอำนาจบังคับให้มีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในเรื่องที่มีการร้องเรียนได้ กล่าวคือ ในที่สุดก็ต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเป็นกลไกของรัฐในการควบคุมพฤติกรรมของบริษัทได้ในระดับหนึ่ง

5. การดำเนินการระงับข้อพิพาทที่ยุติลงได้ โดยการเจรจาไกล่เกลี่ยนั้นส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากความเกรงใจในตัวบุคคลและตำแหน่งหน้าที่ระหว่างเจ้าพนักงานของรัฐกับบริษัทประกันภัย ทำให้การดำเนินการเจรจาไกล่เกลี่ยบางเรื่องไม่ต้องใช้รูปแบบวิธีการที่เป็นพิธีการและเป็นผลให้ข้อพิพาทยุติลงได้โดยเร็วโดยต่างฝ่ายต่างผ่อนผันให้แกกัน

ผลของการระงับข้อพิพาท

1) ผลจากการเจรจาไกล่เกลี่ย

เมื่อข้อพิพาทที่ได้มีการร้องเรียนเข้าสู่ระบบทะเบียนการร้องเรียน เจ้าพนักงานเจ้าของสำนวนจะดำเนินการนัดให้มีการเจรจาไกล่เกลี่ยระหว่างคู่กรณีหากเห็นว่าประเด็นข้อพิพาทสามารถยุติลงได้ในชั้นการเจรจาไกล่เกลี่ย โดยเจ้าพนักงานจะเป็นคนกลางประสานความเข้าใจ และหาแนวทางให้คู่พิพาทต่างยอมผ่อนผันให้แก่กัน

ปัญหาและอุปสรรคในการเจรจาไกล่เกลี่ย

1. บริษัทคู่พิพาทผู้มาดำเนินการเจรจาและชี้แจงต่อเจ้าพนักงานไม่มีอำนาจการตัดสินใจ รวมทั้งมิได้รับมอบหมายให้อำนาจการตัดสินใจ ทำให้การเจรจาไกล่เกลี่ยไม่สามารถยุติลงได้ทั้งๆ ที่อีกฝ่ายหนึ่งยอมผ่อนผันตามแนวทางที่คนกลางได้ทำการไกล่เกลี่ยแล้ว โดยบริษัทต้องขอไปเสนอผู้มีอำนาจพิจารณาก่อน ทำให้การเจรจาครั้งนั้นไม่เสร็จสิ้นบรรลุผล
2. การเจรจาไกล่เกลี่ยบนพื้นฐานการอาศัยอำนาจของเจ้าพนักงานทำให้ผู้เป็นคนกลางอยู่ในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องให้ความคุ้มครองปกป้องผลประโยชน์ประชาชน บทบาทของคนกลางผู้ไกล่เกลี่ยอาจเอนเอียงไปทางฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้
3. คู่พิพาทไม่เปิดเผยข้อเท็จจริงอันเป็นข้อได้เปรียบ-เสียเปรียบในทางคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อพิพาทในเรื่องสัญญาประกันชีวิต บริษัทประกันภัยไม่เปิดเผยที่มาของข้อมูลข้อเท็จจริงที่ใช้ปฏิเสธการจ่ายเงิน
4. เจ้าพนักงานผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ยยังขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญการประกันภัยเฉพาะด้าน เช่น การประกันภัยขนส่งทางทะเล ทำให้ข้อพิพาทที่เข้าสู่ระบบการเจรจาไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่เป็นเรื่องคดีข้อพิพาทเล็กๆ น้อยๆ เช่น การประกันภัยรถยนต์ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้รูปแบบการเจรจาที่เป็นพิธีการ ระบบการเจรจาไกล่เกลี่ยจึงยังอยู่ในวงแคบ ซึ่งใช้ได้เป็นผลดีในเรื่องข้อพิพาทการประกันภัยรถยนต์ เป็นหลัก

หลังจากคู่พิพาทสามารถเจรจาไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ เจ้าพนักงานจะร่างสัญญาประนีประนอมยอมความให้เป็นไปตามข้อตกลงที่คู่พิพาทเจรจากันนั้น และคู่พิพาทจะผูกพันกันใหม่ตามข้อสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว ซึ่งหากบริษัทประกันภัยไม่ปฏิบัติตามข้อตกลง ฝ่ายผู้เสียหายต้องนำคดีขึ้นสู่ศาลให้ศาลพิพากษาตามสัญญาประนีประนอมยอมความนั้น โดยเจ้าพนักงานลงชื่อในสัญญาในฐานะพยาน จากสถิติการดำเนินการที่ผ่านมา เมื่อบริษัท

ประกันภัยยอมรับและตกลงกันได้จนมีการทำสัญญาประนีประนอมแล้วมักจะปฏิบัติตามข้อสัญญาดังกล่าวโดยไม่เคยมีกรณีต้องนำคดีข้อพิพาทตามสัญญาประนีประนอมยอมความขึ้นสู่ศาลให้ศาลบังคับ จึงกล่าวได้ว่าวิธีการยุติข้อพิพาทโดยการเจรจาไกล่เกลี่ยของเจ้าพนักงานของรัฐเป็นวิธีที่สามารถยุติข้อพิพาทลงได้อย่างแท้จริง

2) ผลจากการพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดเรื่องร้องเรียน

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ในกระบวนการพิจารณาเรื่องร้องเรียน หากข้อพิพาทเรื่องใดไม่สามารถยุติลงได้โดยใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย เจ้าพนักงานของรัฐจะอาศัยอำนาจตามกฎหมายเท่าที่มีอยู่พิจารณาข้อเท็จจริงประกอบกับข้อกฎหมาย และมีคำวินิจฉัยชี้ขาดในประเด็นข้อพิพาทดังกล่าวคือ

1. ให้บริษัทจ่ายเงินหรือค่าสินไหมทดแทนให้เป็นไปตามสัญญา หรือตามความเสียหายที่แท้จริงภายใน 15 วันนับแต่ได้รับหนังสือวินิจฉัย
2. โต้แย้งคำวินิจฉัยของกรรมการประกันภัยเสียภายใน 15 วันนับแต่ได้รับหนังสือวินิจฉัย
3. แจ้งผู้ร้องเรียนให้นำคดีความขึ้นสู่การพิจารณาในชั้นศาลด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

ในกรณีที่มีคำวินิจฉัยและเป็นไปตามข้อ 2 และ 3 ผู้ร้องเรียนต้องนำคดีขึ้นสู่ศาล เพื่อใช้สิทธิเรียกร้องที่มีอยู่ตามกฎหมายต่อไป จึงกล่าวได้ว่า การใช้ดุลพินิจชี้ขาดตัดสินข้อพิพาทเช่นนี้ส่งผลต่อผู้รับคำวินิจฉัยในทันที ตามประกาศกระทรวงฯ ข้อ 2 และอาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรการที่ดีของการใช้อำนาจทางปกครองเพื่อควบคุมพฤติกรรมกรรมการจ่ายค่าสินไหมทดแทนของบริษัท ตามมาตรา 36 พ.ร.บ.ประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 และมาตรา 37 พ.ร.บ.ประกันชีวิต พ.ศ.2535 แต่หากวิเคราะห์ในมุมมองของเอกชนการใช้สิทธิเรียกร้องและต่อสู้คดีในชั้นศาลเป็นสิทธิโดยชอบตามรัฐธรรมนูญ หากผลจากการโต้แย้งคำวินิจฉัยของเจ้าพนักงานของรัฐ และภายหลังศาลพิพากษาให้แพ้คดีด้วยเหตุผลอย่างใดอย่างหนึ่งทำให้การกระทำดังกล่าวเข้าข่ายประวิงการใช้เงิน หรือจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามประกาศกระทรวงที่กล่าวมา ผู้เขียนเห็นว่า การใช้อำนาจทางปกครองดังกล่าวจำเป็นต้องใช้อย่างระมัดระวังเนื่องจากอาจถูกตั้งข้อสังเกตได้ว่าเป็นการใช้อำนาจทางปกครองจำกัดการใช้สิทธิทางศาลของเอกชนหรือไม่

3.2.2 อนุญาโตตุลาการ ภายใต้การดำเนินการของสมาคมประกันวินาศภัย

อนุญาโตตุลาการ เป็นแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อระงับข้อพิพาทเรื่องการประกันภัยรถยนต์สิบล้อเนื่องจากปัญหาข้อพิพาทระหว่างบริษัทประกันภัยด้วยกันในการใช้สิทธิไล่เบี่ย ซึ่งเกิดจากการรับช่วงสิทธิจากผู้เอาประกันภัยของตนเรียกร้องค่าเสียหายคืนมา ได้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก อันส่งผลให้มีการฟ้องร้องในศาลยุติธรรมมากขึ้น ก่อให้เกิดผลเสียต่อภาพพจน์ในธุรกิจประกันภัยและขาดความเชื่อถือ บริษัทประกันภัยที่เป็นสมาชิกสมาคมประกันวินาศภัยทั้งหลาย จึงได้มีการหาวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว นอกเหนือจากการทำข้อตกลงสละสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อกันและกัน (Knock for knock Agreement) วิธีหนึ่งแล้ว สมาคมประกันวินาศภัย ได้จัดตั้งกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ขึ้นเพื่อเป็นวิธีการระงับข้อพิพาท คดีประกันภัยอันเกิดขึ้นระหว่างบริษัทประกันภัยด้วยกันเอง ซึ่งได้กำหนดเป็นการบังคับไว้เป็นสัญญาข้อหนึ่งในข้อตกลงสละสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายต่อกันและกัน และบันทึกข้อตกลงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนระหว่างบริษัทประกันภัย ดังนั้น บริษัทประกันภัยที่ได้เข้าร่วมเซ็นสัญญาในข้อตกลงดังกล่าว จึงถูกบังคับให้ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไข ข้อ 7 ที่ว่า เมื่อเกิดกรณีพิพาทจากสัญญาฉบับนี้ ผู้ร่วมสัญญาตกลงกันว่าให้เสนอข้อพิพาทต่อสำนักงานอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย

จากข้อกำหนด แห่งสัญญาดังกล่าว สมาคมประกันวินาศภัย โดยชมรม นักกฎหมายประกันภัย คณะอนุกรรมการประกันภัยยานยนต์ ได้จัดทำร่างข้อบังคับสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ และร่างสัญญาการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการขึ้น ในที่สุดเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2537 บริษัทสมาชิกได้เซ็นสัญญาร่วมกัน โดยมีข้อผูกพันต่อกันว่า หากมีข้อพิพาทใด ๆ อันเกิดขึ้นระหว่างบริษัทประกันภัย (วินาศภัย) ด้วยกันอันเนื่องมาจากสัญญาประกันภัยรถยนต์ ให้เสนอข้อพิพาทต่ออนุญาโตตุลาการ ของสมาคมประกันวินาศภัย เพื่อทำการระงับข้อพิพาทก่อน และให้ใช้ข้อบังคับการพิจารณาตามข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการเท่านั้น

ลักษณะและประเภทของคดีที่เข้าสู่อนุญาโตตุลาการของสมาคมฯ

1. เนื่องวัตถุประสงค์ของการร่วมกันจัดตั้งและการดำเนินการอยู่ภายใต้การร่วมมือของ บริษัทประกันภัย (วินาศภัย) ประเภทของคดีข้อพิพาทที่เข้าสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการ จึงเป็นคดีความเกี่ยวกับการประกันวินาศภัย เฉพาะมูลคดีจากสัญญาประกันภัยรถยนต์ ได้แก่ การประกันภัยรถยนต์ภาคสมัครใจ (Voluntary) ทุกประเภท, การประกันภัยรถยนต์ คู่คุ้มครอง

ความรับผิดชอบบุคคลภายนอก และรวมถึงการประกันภัยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ประสบภัยจากรถ พ.ศ.2535

2. ประเภทของคดีที่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยปัจจุบันจำกัดอยู่เฉพาะข้อพิพาทระหว่างบริษัทประกันภัยด้วยกัน ยังไม่เปิดกว้างให้บริการรวมไปถึงข้อพิพาทที่เกิดระหว่างบริษัทประกันภัยกับผู้เอาประกันภัยหรือผู้เสียหาย การอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยจึงจัดว่าเป็นระบบการระงับข้อพิพาทเฉพาะธุรกิจ (ประกันภัยรถยนต์) และยังไม่สามารถรองรับปัญหาข้อพิพาทของการประกันภัยทั้งระบบได้

3. คู่พิพาทในกระบวนการอนุญาโตตุลาการ ได้แก่ บริษัทรับประกันภัยยานยนต์ที่ได้ลงนามในข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการที่สมาคมจัดดำเนินการขึ้นเท่านั้น

สาเหตุที่อนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย จำกัดลักษณะและประเภทของคดี

1. ข้อพิพาทของสัญญาประกันวินาศภัยส่วนใหญ่จะเป็นปัญหาการประกันภัยยานยนต์ อันส่งผลให้เกิดปัญหาทั้งในทางปฏิบัติและการพัฒนาของธุรกิจประกันภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขัดแย้งกันเองในวงการบริษัทประกันภัยด้วยกันส่งผลเสียต่อภาพพจน์ธุรกิจอย่างยิ่ง จึงเป็นความจำเป็นที่สมาคมประกันวินาศภัยต้องหามาตรการแก้ไขโดยรีบด่วนก่อนธุรกิจประกันภัยอย่างอื่น

2. เป็นการสะดวกต่อการขอความร่วมมือระหว่างสมาชิกในการดำเนินการจัดการ การพิจารณา โดยสามารถหาแนวทางเดียวกันในการปฏิบัติได้ง่าย เช่น การจัดหาบุคคลเป็นอนุญาโตตุลาการ การตัดสินตอนบางอย่างที่ต้องใช้เวลามากให้สั้นลง เนื่องจากเพราะสมาคมฯ มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์แก่บริษัทสมาชิกทั้งหมด

3. การตั้งระบบระงับข้อพิพาทโดยอยู่ภายใต้การดำเนินการของสมาคมประกันวินาศภัย ความสัมพันธ์ดังกล่าวอาจทำให้ผู้เอาประกันภัย หรือผู้เสียหายซึ่งเป็นคู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งกับบริษัทประกันภัย ไม่อาจให้ความเชื่อถือในความเป็นกลางอย่างเต็มที่ ดังนั้นการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการภายใต้การดำเนินการของสมาคมประกันวินาศภัย อาจไม่ได้รับการยอมรับจากบุคคลภายนอกเท่าที่ควร และอาจเกิดการโต้แย้งเป็นปัญหาขึ้นในภายหลัง

4. ลดปริมาณคดีความประกันภัยระหว่างบริษัทสมาชิกที่ต้องนำขึ้นสู่ศาล เพื่อเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายที่ไม่เกิดผลคุ้มค่า

ขั้นตอนการเสนอคดีข้อพิพาทและกระบวนการพิจารณาของอนุญาโตตุลาการ

1. ขั้นตอนเสนอข้อพิพาท

- ยื่นเสนอข้อพิพาทโดยใช้แบบอป.7 พร้อมสำเนา 2 ชุด โดยประกอบไปด้วย คำเสนอข้อพิพาท คำร้องขอให้ชี้ขาด สำเนากรรมธรรม์ประกันภัยที่ใช้เป็นที่ตั้งแห่งการเรียกร้องเอกสารหลักฐานอื่นที่เกี่ยวข้องกับคดี เช่น สำเนาประจำวันของพนักงานสอบสวน หลักฐานการซ่อมรถการจ่ายค่าสินไหมทดแทน หนังสือมอบอำนาจจากกรรมการบริษัทและหนังสือบริคณห์สนธิ

- ชำระค่าธรรมเนียมการเสนอข้อพิพาท

อัตราค่าธรรมเนียมการเสนอข้อพิพาท

ปัจจุบันค่าธรรมเนียมการเสนอข้อพิพาทฝ่ายยื่นข้อเสนอดังกล่าวในวันเริ่มยื่นเสนอข้อพิพาท ดังนี้

1. ค่าธรรมเนียมการเสนอข้อพิพาทไม่คิดค่าใช้จ่าย

2. ค่าธรรมเนียมการตั้งอนุญาโตตุลาการ

- คดีไม่มีทุนทรัพย์ ไม่คิดค่าธรรมเนียม

- คดีมีทุนทรัพย์ในปัจจุบันคิดอัตราร้อยละ 1 ของทุนทรัพย์ที่เรียกร้อง

โดยไม่ต่ำกว่า 1,500 บาท

3. ในกรณีคู่พิพาทประนอมพิพาทกันได้ สำนักงานจะคืนค่าธรรมเนียมการตั้งอนุญาโตตุลาการดังกล่าวให้ และไม่คิดค่าใช้จ่ายดำเนินการชั้นประนอมข้อพิพาท

- คู่กรณีฝ่ายเสนอข้อพิพาทจะแสดงประสงค์กำหนดวันนัดพร้อมไว้ล่วงหน้า เพื่อบรรยายคดีมาเจรจา โดยปกติจะกำหนดหลังยื่นคำเสนอไม่น้อยกว่า 15 วัน

- คู่กรณีฝ่ายถูกเรียกร้อง เมื่อได้ส่งสำเนาแล้ว จะยื่นคำคัดค้านและหรือข้อเรียกร้องแย้ง ภายใน 15 วัน นับแต่วันรับสำเนาโดยใช้แบบ อป.17 และกำหนดเลือกวันนัดพร้อมแจ้งให้ฝ่ายเสนอพิพาททราบเพื่อมาพบเจรจา

ร่างข้อบังคับใหม่ได้แก่คิดค่าธรรมเนียมตั้งอนุญาโตตุลาการ เพิ่มเป็นร้อยละ 2 ของทุนทรัพย์ไม่เกิน 5,000,000 บาท โดยไม่ต่ำกว่า 2,000 บาท และไม่เกิน 40,000 บาท ส่วนทุนทรัพย์ระหว่าง 5,000,000 - 20,000,000 บาท คิดร้อยละ 50,000 และทุนทรัพย์เกิน 20,000 บาท คิดร้อยละ 100,000 บาท โดยทั้งนี้คู่พิพาททั้งสองฝ่ายต้องจ่ายคนละครึ่งในวันตั้งอนุญาโตตุลาการ และไม่มีการคืนค่าธรรมเนียมแม้ว่าจะมีการประนอมข้อพิพาทกันในชั้นอนุญาโตตุลาการ โดยไม่มีการชี้ขาด

2. ขั้นตอนการใกล้เคียงประนอมข้อพิพาท

ในวันนัดพร้อมคู่กรณีมาพบเลขานุการสำนักงาน (หรือผู้ช่วยเลขานุการ) เพื่อเจรจาใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทสำหรับที่สามารถตกลงกันได้โดยไม่ต้องนำข้อพิพาทขึ้นสู่อำนาจตุลาการ

ก่อนทำการใกล้เคียง เลขานุการจะตรวจสอบเอกสารหลักฐานและแจ้งให้นำส่งภายในกำหนดเวลา พร้อมเป็นคนกลางเจรจาใกล้เคียง โดยในกรณีเอกสารไม่พร้อม หรือคู่กรณีขอส่งพยานหลักฐานเพิ่มเติมจะใช้เวลานัดเจรจากันอีก 2-3 ครั้ง โดยใช้ระยะเวลาตั้งแต่นัดพร้อมครั้งแรกไม่เกิน 1 เดือน โดยในแต่ละครั้งจะบันทึกการเจรจาและการดำเนินการไว้ในสำนวน

ในกรณีที่สามารถประนอมข้อพิพาทกันได้ เลขานุการของสำนักงานจะจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้คู่พิพาทตรวจสอบความถูกต้องให้เป็นไปตามข้อตกลงที่เจรจากัน ทั้งนี้คู่พิพาทไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในชั้นประนีประนอมข้อพิพาทนี้

ในกรณีที่ไม่สามารถประนอมข้อพิพาทกันได้ เลขานุการจะส่งสำนวนดังกล่าวต่ออำนาจตุลาการของสำนักงาน โดยส่งรายชื่ออำนาจตุลาการที่ประจำสำนักงานให้คู่พิพาทเลือกอย่างน้อย 3 รายชื่อ เพื่อให้คู่พิพาทมาแต่งตั้งในวันนัดพร้อมในคดีที่ไม่มีประนอมข้อพิพาท หรือแต่งตั้งในวันที่คู่กรณีเจรจากันไม่ได้นั่นเอง

ในชั้นการประนอมข้อพิพาทของสำนักงานอำนาจตุลาการของสมาคมฯ สามารถสกัดกันข้อพิพาทเล็ก ๆ น้อยที่บริษัทคู่พิพาทโต้แย้งกันได้มาก ซึ่งเป็นการลดปริมาณคดีความที่ขึ้นสู่อำนาจตุลาการ ในปี พ.ศ.2538 ซึ่งเป็นช่วงแรกตั้งสำนักงานการประนอมข้อพิพาทมีเพียง 20% ของคดีที่เข้ามาทั้งหมด ต่อมาได้เพิ่มจำนวนชั้นคดีข้อพิพาท สามารถยุติลงในชั้นใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทได้ถึง 40% โดยคดีส่วนใหญ่ที่สามารถยุติได้เป็นข้อพิพาทที่เกิดจาก

1. โต้แย้งกันเรื่องจำนวนค่าสินไหมทดแทน ที่คู่พิพาทฝ่ายที่ถูกเรียกร้องเห็นว่าเป็นจำนวนที่สูงเกินไป (80% ของปริมาณคดีที่ประนอมข้อพิพาทสำเร็จจากคดีในชั้นประนอมทั้งหมดแต่ละปี)

เลขานุการผู้ทำการใกล้เคียงจะพิจารณาว่าค่าใช้จ่ายในส่วนใดบ้างที่คู่พิพาทโต้แย้ง และเหตุผลที่โต้แย้ง เช่น เป็นเรื่องโต้แย้งเรื่องค่าซ่อมรถที่สูงเกินไป ส่วนที่สูงนั้นเป็นค่า

สรุปผลการดำเนินงานของสำนักงานอำนาจตุลาการ สมาคมประกันภัยถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2542 (ดูภาคผนวก)

แรงการช่อม หรือค่าอะไหล่อุปกรณ์การช่อม ซึ่งในหมู่ระหว่างบริษัทประกันภัยด้วยกันจะรู้ราคา ค่าแรงและค่าอะไหล่ใช้กันอยู่ตลอด แต่หากเป็นเรื่องอะไหล่ที่เกี่ยวกับการใช้ของแท้หรือของเทียม หรือของที่ใช้แล้วนี้ จะใช้หลักการพิจารณาตามสภาพที่เสียหายจริง

2. ข้อโต้แย้งในเรื่องที่ปัญหาเกิดจากบุคคลภายนอก เช่น

- ผู้เอาประกันภัยไม่แจ้งเหตุว่าบริษัทรับประกันภัยฝ่ายที่ถูกเรียกร้องที่ ในทางปฏิบัติเรียกว่า ผู้เอาประกันภัยไม่เปิดเคลม
- บุคคลที่เกี่ยวข้องในคดีหรือหน่วยงานไม่ให้ความร่วมมือในการขอ เอกสารหลักฐาน

กรณีเช่นนี้ ผู้ใกล้เคียงประนอมข้อพิพาทจะทำการเร่งรัดและกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนให้ดำเนินการดังกล่าว

3. คู่กรณีไม่มีโอกาสมาพบและเจรจากันอย่างจริงจังเพื่อให้ได้ข้อยุติคดีข้อ พิพาทบางเรื่องมีทุนทรัพย์น้อยมาก (ที่เคยมีปรากฏทุนทรัพย์ที่ต่ำที่สุด 422 บาท) และบาง เรื่องคู่พิพาทไม่เคยทำการเรียกร้องต่อกันจนใกล้ขาดอายุความ เลขานุการสำนักงานจะเป็นผู้ ประสานงานและให้มีการนัดพร้อมเจรจากันอย่างจริงจังทำให้ข้อพิพาทยุติได้ง่ายขึ้น

4. คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด มิได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการเรียกร้องให้ถูกต้องตาม ข้อตกลงที่ได้ทำสัญญาต่อกันไว้ภายใต้การจัดการของสมาคมประกันวินาศภัย เช่น จ่ายค่าสิน ไหมทดแทนโดยไม่ตรวจสอบเรื่องใบอนุญาติขับขี่, จ่ายค่าเสียหายเบื้องต้น ตาม พ.ร.บ.คุ้มครอง ผู้ประสบภัยจากรถ เป็นการล่าช้าที่บริษัทผู้ถูกเรียกร้องจ่ายไปแล้วและมาใช้สิทธิไล่เบี้ยคืน กรณีเช่นนี้จะทำการใกล้เคียงเพื่อหาแนวทางให้ต่างฝ่ายต้องผ่อนผันให้แก่กัน

สำหรับคดีที่ประนอมข้อพิพาทไม่สำเร็จ หรือไม่มีการประนอมข้อพิพาทเลขานุ การ จะส่งสำนวนทั้งหมดต่ออนุญาโตตุลาการ โดยทำการส่งรายชื่ออนุญาโตตุลาการที่ประจำ สำนักงานให้คู่พิพาท อย่างน้อย 3 รายชื่อให้คู่พิพาทเลือกเรียงตามลำดับความพอใจ โดยเลขานุการจะจัดส่งรายชื่อพร้อมกันให้ทำการเลือกในวันนัดพร้อมเสียทีเดียว หรือให้เวลาคู่พิพาท เพื่อคัดเลือกอนุญาโตตุลาการและแจ้งให้สำนักงานทราบภายใน 15 วัน แต่ในทางปฏิบัติสำนัก งานจะใช้วิธีให้คู่พิพาทมาพร้อมกันพร้อมกับแจ้งรายชื่ออนุญาโตตุลาการและให้เลือกและแต่งตั้งในวันเดียวกันนั่นเอง เพื่อเป็นการลดขั้นตอนและระยะเวลาให้สั้นลง

3. ขั้นตอนการเลือกสรรและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ

เมื่อคู่พิพาทนัดพร้อมและร่วมกันแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ ตามรายชื่อที่สำนักงานส่งให้แล้ว ทางสำนักงานจะกำหนดวันนัดพิจารณาครั้งแรก และจัดส่งสำนวนให้อนุญาโตตุลาการตามที่ได้แต่งตั้ง

ในวันพิจารณาครั้งแรก คู่กรณีต้องยื่นพยานเอกสารต่างๆทั้งหมดข้อพิพาทเสียภายในวันนั้น

จากการศึกษาระบบอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย พบว่า

1. สมาคมฯ ได้จัดให้มีอดีตผู้พิพากษาทรงคุณวุฒิหนึ่งประจำเป็นอนุญาโตตุลาการของสำนักงาน เพื่อพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่เข้าสู่สำนักงาน โดยเห็นว่าเป็นผู้ที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการพิจารณาวินิจฉัยคดีรวมทั้งเข้าใจถึงกระบวนการสืบพยาน ทั้งข้อเท็จจริงและความรู้ข้อกฎหมาย จึงทำให้เกิดการคล่องตัวในการทำงานมากกว่าจะใช้บุคคลที่ประกอบวิชาชีพอื่น

2. เพื่อลดขั้นตอนการสรรหาและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการ ปัจจุบันทางสำนักงานจึงแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการจำนวน 4 ท่านประจำสำนักงาน โดยทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการชี้ขาดคดีข้อพิพาทประกันภัยที่เข้าสู่สำนักงานหมุนเวียนตามลำดับเรียงกันไป ทั้งนี้แม้ว่าทางปฏิบัติและข้อบังคับจะให้มีขั้นตอนการคัดเลือกแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการโดยความพอใจ แต่เป็นการเลือกเป็นพิธีเท่านั้น บริษัทคู่พิพาทจะทราบถึงวิธีปฏิบัติว่าเป็นธรรมเนียมให้เลือกรายชื่ออนุญาโตตุลาการ ชื่อแรกใน 3 รายชื่อเป็นอนุญาโตตุลาการเพื่อเป็นการเฉลี่ยปริมาณคดีมิให้อนุญาโตตุลาการคนใดคนหนึ่งรับภาระมากกว่าคนอื่นฯ จนคดีค้างคั่ง

3. การจ่ายค่าตอบแทนอนุญาโตตุลาการของสำนักงานฯ จะเป็นลักษณะการเหมาจ่ายเป็นรายเดือนโดยกำหนดค่าตอบแทนแต่ละคดีขั้นต่ำไว้ไม่น้อยกว่า 1,500-2,000 บาทต่อคดีตามจำนวนปริมาณคดีต่อเดือนต่ออนุญาโตตุลาการแต่ละคนไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปริมาณคดีใหม่ที่เข้ามา และคดีเก่าที่ค้างมา จากสถิติที่ผู้เขียนค้นคว้า ปริมาณคดีใหม่ที่เข้าสู่สำนักงานอนุญาโตตุลาการของสมาคมฯ มากขึ้นแต่ละปีเป็นทวีคูณตั้งแต่จัดตั้งมา กล่าวคือ ปี พ.ศ.2538 781 เรื่อง ปี พ.ศ.2539 1708 เรื่อง, ปี พ.ศ.2540 3869 เรื่อง และปี พ.ศ.2541 5746 เรื่อง ในปี พ.ศ.2542 เดือนมกราคม 424 เรื่อง และเดือนกุมภาพันธ์ 568 เรื่อง โดยมีคดีค้างพิจารณาอีก 3106 เรื่อง ซึ่งหากไม่มีขั้นตอนการประนอมข้อพิพาทที่ทรงคดีไว้ ส่วนหนึ่งแล้วอนุญาโตตุลาการคนหนึ่งอาจต้องรับผิดชอบคดีใหม่ 100 กว่าเรื่องต่อเดือน แต่ในความเป็นจริงเมื่อมีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทแล้ว อนุญาโตตุลาการคนหนึ่งจะรับเรื่องพิจารณา

ใหม่ประมาณ 30-40 คดีต่อเดือน โดยในแต่ละเดือนจะมีการชี้ขาดโดยอนุญาโตตุลาการเฉลี่ยคนละ 15-20 เรื่อง ซึ่งอนุญาโตตุลาการต้องมานั่งพิจารณาในหนึ่งสัปดาห์ไม่น้อยกว่า 3 วัน แต่ละวันอาจมีนัดพิจารณาทั้งเช้าและบ่ายไม่น้อยกว่า 4-5 คดี หรือมากกว่านั้น หากมีการเลื่อนคดีโดยแจ้งล่วงหน้า

จากข้อเท็จจริงระบบการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยดำเนินการอยู่ ซึ่งเป็นสำนักงานแห่งเดียวที่มีการให้บริการในคดีเฉพาะด้านประกันภัยในประเทศไทยในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า เป็นรูปแบบการให้บริการที่แคบมากคือ ผู้ใช้บริการและเข้าสู่อนุญาโตตุลาการได้มีแต่เฉพาะ บริษัทประกันภัย (วินาศภัย) ที่ได้เซ็นสัญญาอนุญาโตตุลาการด้วยกันไว้เท่านั้น ผู้เสียหายหรือผู้เอาประกันภัยไม่มีสิทธิเข้าใช้บริการหรือเรียกเข้าไปในคดีได้เลย

เนื่องจากการจำกัดคุณสมบัติคู่พิพาทที่มีสิทธิเข้าสู่ระบบอนุญาโตตุลาการเช่นนี้ ทำให้สำนักงานฯ นำรูปแบบ การดำเนินการที่เป็นลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากหลักการอนุญาโตตุลาการที่เป็นสากลค่อนข้างมากประกบกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจากปริมาณคดีที่เข้ามาในทางปฏิบัติจึงทำให้ สำนักงานต้องใช่วิธีการบางอย่างที่ลดขั้นตอนในข้อบังคับ ตลอดจนต้องมีแนวความคิดแก้ไขข้อบังคับเสียใหม่ให้สอดคล้องและไม่เป็นปัญหาในทางปฏิบัติจริง

รูปแบบและการดำเนินการของสำนักงานอนุญาโตตุลาการของสมาคมฯ ที่ไม่เหมือนกับอนุญาโตตุลาการโดยทั่วไป

1) การมีอนุญาโตตุลาการนั่งประจำสำนักงานฯ แบบถาวรซึ่งได้รับค่าตอบแทนเป็นการเหมาจ่ายรายเดือน และเป็นลักษณะเช่นเดียวกับงานอาชีพหลัก ทำให้อนุญาโตตุลาการของสำนักงานอนุญาโตตุลาการของสมาคมฯ อาจถูกวิจารณ์ได้ว่าเป็นการรับจ้างเป็นอนุญาโตตุลาการ ซึ่งหากได้ศึกษาระบบอนุญาโตตุลาการที่แท้จริงหน้าที่ของอนุญาโตตุลาการ จะไม่สามารถประกอบการทำงานได้เป็นงานประจำจนเป็นอาชีพได้ จริงอยู่แม้ว่าบุคคลหนึ่งๆ อาจได้รับการคัดเลือกให้ขึ้นบัญชีทะเบียนรายชื่อเป็นอนุญาโตตุลาการของสถาบันใดสถาบันหนึ่งและได้รับค่าตอบแทนในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิเป็นอนุญาโตตุลาการของสถาบันเป็นประจำนั้นได้แต่ค่าตอบแทนนั้นจะต้องมีค่าใช้จ่ายการนี้เป็นจำนวนแน่นอนเป็นประจำจนเป็นอาชีพหลักได้เพราะค่าป่วยการนี้จะเกิดขึ้นต่อเมื่อคู่กรณีพิพาทได้แสดงความประสงค์แต่งตั้งอนุญาโตตุลาการแล้ว และอนุญาโตตุลาการยอมรับการแต่งตั้งพร้อมกับศึกษาลักษณะของคดีข้อพิพาทที่แต่ละเรื่องย่อมมีความยุ่งยากซับซ้อนแตกต่างกันการใช้ระยะเวลาการพิจารณาและ

ลักษณะความยากง่ายของคดีเป็นองค์ประกอบการกำหนดค่าป่วยการ จึงไม่สามารถที่จะตั้งค่าป่วยการดังกล่าวไว้ล่วงหน้าสำหรับทุกคดีโดยกำหนดวงเงินไว้แน่นอนได้ เพราะค่าตอบแทนเหมาะสมเป็นเดือนโดยกำหนดอัตราขั้นต่ำต่อคดี ของสมาคมฯ นี้แท้จริงก็คือ ค่าป่วยการของอนุญาตตุลาการที่ได้รับจากการนั่งพิจารณาคดีมิใช่ค่าตอบแทนพิเศษจากการมีชื่อเป็นอนุญาตตุลาการของสำนักงานในทะเบียน

จากการศึกษาระบบอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย ซึ่งมีอนุญาตตุลาการ 4 ท่านรับคดีพิจารณาหมุนเวียนไปตามลำดับและจะพยายามกระจายปริมาณงานให้เท่าๆ กัน แสดงให้เห็นว่าคู่พิพาทไม่สามารถเลือกอนุญาตตุลาการที่ตนต้องการอย่างแท้จริง จากการสัมภาษณ์เลขานุการของสำนักงานอนุญาตตุลาการ¹ ทางสำนักงานฯ จำเป็นต้องขอความร่วมมือกับบริษัทในการแต่งตั้งอนุญาตตุลาการให้เกิดความพอดี เนื่องจากอนุญาตตุลาการบางท่านใจดี ยอมผ่อนผันเรื่องระยะเวลา เช่น ขอเลื่อนคดี ขอเลื่อนการยื่นเอกสาร ในขณะที่บางท่านเคร่งครัด คู่พิพาทส่วนใหญ่นิยมเลือกท่านที่ไม่เคร่งครัดมากทำให้ปริมาณเข้าสู่ความรับผิดชอบท่านนั้นมากจนเกิดการคั่งค้างมากและเกิดการล่าช้า จึงจำเป็นต้องขอความร่วมมือให้เลือกรายชื่ออนุญาตตุลาการชื่อแรกในจำนวน 3 ชื่อที่สำนักงานแล้วให้คัดเลือก หากในข้อเท็จจริงเป็นไปตามที่กล่าวมา แสดงให้เห็นได้ว่า

- สำนักงานอนุญาตตุลาการของสมาคมฯ ให้ความสำคัญในเรื่องความรวดเร็วในการพิจารณาเป็นอันดับแรกโดยพยายามตัดกระบวนการที่โดยปกติ น่าจะเห็นสาระสำคัญของอนุญาตตุลาการออกไป เช่น การใช้อนุญาตตุลาการที่เห็นว่ามีคุณสมบัติที่เป็นกลางน่าเชื่อถือจากการเป็นอดีตผู้พิพากษา - แต่มิได้ให้ความสำคัญเจตนาของคู่พิพาทเป็นหลักโดยเห็นว่าเป็นคดีข้อพิพาทเฉพาะประกันภัย ไม่มีความแตกต่างหลากหลายจนต้องให้ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาชีพอื่น
- การดำเนินการของสำนักงานอนุญาตตุลาการ มีลักษณะที่เป็นการขอความร่วมมือระหว่างบริษัท เหล่าสมาชิกด้วยกันได้เพื่อให้เกิดการทำงานที่เรียบร้อยและรวดเร็วภายใต้การจัดการของสมาคม ดังนั้น ระบบอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อหมู่สมาชิกบริษัท มิใช่การสร้างระบบอนุญาตตุลาการเพื่อเป็นรากฐานและแนวทางที่จะพัฒนาไปสู่การอนุญาตตุลาการที่เป็นหลักสากลทั่วไปอันจะเปิดกว้างไปสู่การให้บริการประชาชนหรือผู้เอาประกันภัย

- ทำให้เกิดประเด็นปัญหาทางกฎหมายว่า การยอมรับแต่งตั้ง อนุญาตโตตุลาการซึ่งเป็นแบบสมัครใจแกมบังคับนี้ คู่พิพาทจะยกเป็นข้อต่อสู้ว่าการแต่งตั้งอนุญาตโตตุลาการไม่ชอบตาม พ.ร.บ.อนุญาตโตตุลาการ พ.ศ.2530 ได้หรือไม่เพื่อไม่ต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาด หรือประวิงการจ่ายเงินตามคำชี้ขาด

อย่างไรก็ตามจากการดำเนินการของสำนักงานอนุญาตโตตุลาการที่ผ่านมาปรากฏว่าไม่เคยมีการคัดค้านอนุญาตโตตุลาการในการพิจารณา ไม่เคยมีการนำข้อคัดค้านเรื่องคุณสมบัติของอนุญาตโตตุลาการมาเป็นข้อต่อสู้ในชั้นศาล ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินการของสำนักงานอนุญาตโตตุลาการของสมาคมฯใช้ได้ผลและยอมรับกันได้สำหรับบริษัทสมาชิกด้วยกัน

2) ปริมาณคดีความที่เสนอเข้าสู่ระบบอนุญาตโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยเพิ่มปริมาณแต่ละปีเป็นตัวเลขทวีคูณ โดยตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสำนักงานอนุญาตโตตุลาการ ปี พ.ศ.2538 จนถึงปัจจุบัน ระยะเวลาเพียง 4 ปี 2 เดือน มีจำนวนปริมาณคดีเสนอเข้ามาถึง 13,086 คดี ซึ่งหากพิจารณาเปรียบเทียบกับสถาบันอนุญาตโตตุลาการของกระทรวงยุติธรรมแต่ละปีไม่เกิน 100 เรื่อง จึงเป็นปริมาณคดีที่แตกต่างกันมากทั้งๆ ที่สถาบันอนุญาตโตตุลาการกระทรวงยุติธรรมให้บริการระงับข้อพิพาททั่วไปไม่จำกัดประเภทใดประเภทหนึ่ง ตัวเลขปริมาณคดีที่เสนอต่อสำนักงานอนุญาตโตตุลาการของสมาคมประกันภัยทำให้เกิดข้อสงสัยว่า บริษัทประกันภัยใช้สำนักงานอนุญาตโตตุลาการเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องโดยไม่พยายามเจรจาเรียกร้องระหว่างกันเองหรือใช้วิธีการจัดการทางบัญชีเพื่อหักกลบลบหนักกันก่อนจนกว่าจะเห็นว่าไม่สามารถเจรจาดกลงกันเองได้จึงนำเรื่องขึ้นเสนออนุญาตโตตุลาการ เนื่องจากวิธีอนุญาตโตตุลาการหากมีการดำเนินการพิจารณาเป็นไปตามหลักและขั้นตอนแล้ว มิใช่สามารถดำเนินการได้โดยง่ายต้องมีขั้นตอนและกระบวนการมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีค่าใช้จ่ายและค่าปฎิบัติการที่อาจไม่เหมาะสมจะนำมาใช้กับคดีประเภทที่มีทุนทรัพย์ที่เรียกร้องต่ำๆ ดังนั้นการนำคดีเสนอต่ออนุญาตโตตุลาการจำเป็นต้องพิจารณาถึงลักษณะคดี ทุนทรัพย์ และระยะเวลาที่ใช้ในการพิจารณาเหมาะสมหรือไม่ เพื่อให้การพิจารณาชี้ขาดเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยคำชี้ขาดมีผลบังคับและยอมรับโดยคู่พิพาทอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นไปได้ยากที่ตัวเลขจำนวนปริมาณคดีที่เข้าสู่สำนักงานอนุญาตโตตุลาการที่ปรากฏนี้ทางสำนักงานฯ จะสามารถดำเนินการจัดการระงับข้อพิพาทโดยการชี้ขาดอนุญาตโตตุลาการเพียง 4 คนโดยมิให้เกิดคดีค้างค้ำทับถมต่อไปในปีถัดๆ ไป

ผู้เขียนเห็นว่า การใช้วิธีการดำเนินการพิจารณาที่รวดเร็วและเร่งรัดอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการพิจารณาให้ความเป็นธรรมของอนุญาโตตุลาการได้ การพยายามแก้ไขปัญหาระยะปริมาณคดีที่เสนอต่ออนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยนี้ การหาวิธีการสกัดกั้นคดีที่จะเสนอเข้าสู่อนุญาโตตุลาการน่าจะเหมาะสมว่าการพยายามแก้ไขโดยเพิ่มวิธีการหรือขั้นตอนชั้นตอนบางอย่างที่ใช้เวลาค่อนข้างมากและทำให้การพิจารณาล่าช้าออกไป เนื่องจากชั้นตอนบางเรื่องเป็นสาระสำคัญของระบบอนุญาโตตุลาการ เช่น การตั้งอนุญาโตตุลาการต้องทำด้วยความสมัครใจของคู่พิพาทอาจกำหนดให้แคบและประหยัดเวลาการเลือกโดยบังคับให้เลือกบุคคลตามรายชื่อในทะเบียนที่ขึ้นบัญชีได้ แต่หากใช้วิธีการกำหนดตัวอนุญาโตตุลาการไว้ก่อนแล้วโดยคู่พิพาทจำเป็นต้องเลือกอนุญาโตตุลาการผู้นั้น อาจเป็นการเสี่ยงต่อการไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดได้

การสกัดปริมาณคดีเสนอต่ออนุญาโตตุลาการนี้ อาจทำได้โดยกำหนดค่าธรรมเนียมตั้งอนุญาโตตุลาการให้สูงขึ้น หรือกำหนดทุนทรัพย์ขั้นต่ำที่จะเสนอเข้ามาได้รวมทั้ง การไม่คืนค่าธรรมเนียมไม่ว่ากรณีใดๆ หลังจากตั้งอนุญาโตตุลาการ แม้คู่กรณีจะเจรจาตกลงกันได้เองระยะหลัง หากสมาคมประกันวินาศภัย จำกัด ปริมาณคดีให้ลดลงกว่านี้ และกำหนดวิธีการคัดเลือกเฉพาะคดีที่เหมาะสมเข้าสู่การพิจารณาผู้เขียนเห็นว่าจะทำให้การทำงานของอนุญาโตตุลาการเป็นรูปแบบ มีขั้นตอน การพิจารณาที่เหมาะสมแล้วทำให้การพิจารณาตลอดจนคำชี้ขาดน่าเชื่อถือและมีความศักดิ์สิทธิ์ในความเห็นของเจ้าของบริษัทประกันภัยทั้งหลาย มิใช่เป็นเรื่องเล่นๆ หรือเพิกเฉยต่อคำสั่งของอนุญาโตตุลาการที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดี ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการขอลือคดีกันบ่อยครั้ง

สำหรับกรณีที่ทางสำนักงานอนุญาโตตุลาการได้พยายามแก้ไขปัญหาระยะปริมาณคดีของอนุญาโตตุลาการแก้ไขร่างข้อบังคับอนุญาโตตุลาการในหลายเรื่อง เช่น การไม่คืนค่าธรรมเนียมกรณีมีการประนอมข้อพิพาทในชั้นอนุญาโตตุลาการ การเก็บค่าปรับจากการขอลือคดีโดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ก็เป็นวิธีการที่ดี และสามารถแก้ไขปัญหาระยะปริมาณการพิจารณาให้เร็วขึ้นได้ แต่ผู้เขียนเห็นว่าคงไม่สามารถแก้ทัศนคติในหมู่บริษัทประกันภัยและบุคคลภายนอกต่อระบบอนุญาโตตุลาการของสมาคมได้ อีกทั้งไม่สามารถวางแนวทางรูปแบบอนุญาโตตุลาการที่ถูกต้องตามมาตรฐานสากลสำหรับธุรกิจประกันภัยให้พัฒนาไปสู่ประชาชนและผู้เอาประกันภัย

การแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับของสมาคมฯ

อนุญาโตตุลาการ ตามความหมายของข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัย ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ หมายถึง อนุญาโตตุลาการ ผู้ชี้ขาดปัญหาข้อพิพาท ซึ่งสำนักงานได้ขึ้นทะเบียนไว้

การเลือกสรรและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการตามข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัย เป็นการเลือกสรรและแต่งตั้งในระบบปิด กล่าวคือ ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการกำหนดให้คู่พิพาทถูกจำกัดให้เลือกสรรและแต่งตั้งอนุญาโตตุลาการเฉพาะตามที่มีปรากฏรายชื่อในทะเบียนบรรดาบุคคลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจะเป็นบรรดาบุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องประกันภัยและเป็นบุคคลที่รู้ขั้นตอนการดำเนินกระบวนการพิจารณาและสืบพยานอนุญาโตตุลาการที่สมาคมประกันวินาศภัยขึ้นทะเบียนและปฏิบัติหน้าที่อยู่ในปัจจุบันส่วนมากเป็นอดีตผู้พิพากษา อย่างไรก็ตามคู่พิพาทอาจตกลงกันเสนออนุญาโตตุลาการที่ไม่มีชื่อในทะเบียนก็ได้

ข้อดีของการใช้อนุญาโตตุลาการระบบปิด

1. การใช้อดีตผู้พิพากษาดำเนินกระบวนการพิจารณาเป็นผลดี ทำให้เกิดความรวดเร็วในการพิจารณา เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้และเข้าใจทั้งทางด้านข้อกฎหมายและวิธีพิจารณาการสืบพยาน หลักฐานเป็นพื้นฐานอย่างดีแล้ว ทำให้การพิจารณาเป็นไปอย่างรวดเร็ว รอบรัด ไม่เกิดการประวิงคดีทั้งนี้เพราะอนุญาโตตุลาการจะต้องสามารถควบคุมการพิจารณาและสืบพยาน ไม่ให้ออกนอกประเด็นข้อพิพาทและตัดพยานที่ไม่เกี่ยวข้องกับคดี
2. การใช้อนุญาโตตุลาการที่เป็นอดีตผู้พิพากษา ทำให้เกิดความน่าเกรงขามและเป็นที่ยอมรับในหมู่คู่พิพาท ซึ่งส่วนใหญ่บริษัทจะส่งทนายความของบริษัทเป็นผู้แทนเข้ามาดำเนินคดีในกระบวนการพิจารณาคดี ดั่งนี้อนุญาโตตุลาการที่เป็นอดีตผู้พิพากษาและเป็นผู้ที่ทนายความเหล่านั้นเคยพบเห็นมาก่อนและมีความอาวุโสในวิชาชีพมากกว่า
3. ทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาให้สามารถยุติได้อย่างรวดเร็ว จะเป็นผลให้คดีไม่พอกพูนตามข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ข้อ 16 ได้กำหนดให้คำชี้ขาดคดีต้องเสร็จสิ้นภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ตั้งอนุญาโตตุลาการ ทั้งนี้เนื่องจากการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการควรเสร็จสิ้นลงได้โดยรวดเร็ว ไม่ใช้ระยะเวลาอันเกินความจำเป็น แต่ในความเป็นจริงไม่สามารถทำคำชี้ขาดให้เสร็จสิ้นภายในเวลาดังกล่าวได้

เกือบทุกคดี และต้องมีการขยายเวลา การพิจารณาออกไปทำให้กระบวนการพิจารณาข้อพิพาท ไม่สามารถเสร็จสิ้นได้ตามระยะเวลาที่คาดการณ์ไว้

ข้อเสียของการใช้อำนาจตุลาการระบบปิด

1. คู่พิพาทไม่สามารถเลือกสรรและแต่งตั้งบุคคลที่ตนเห็นว่าเหมาะสมเข้ามาเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาทของตนได้ ซึ่งถูกจำกัดให้ต้องเลือกบุคคลที่มีรายชื่อในทะเบียนที่สมาคมประกันวินาศภัยได้เลือกสรรไว้ โดยทั้งนี้คู่พิพาทอาจเห็นว่าไม่มีบุคคลที่ตนรู้จักในความรู้ความสามารถ แต่อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีเป็นข้อพิพาทเฉพาะเรื่องการประกันภัยรถยนต์ คู่กรณีที่เข้ามาสู่การพิจารณาเป็นบุคคลผู้ประกอบวิชาชีพในวงการธุรกิจเดียวกัน สมาคมประกันวินาศภัยผู้บริหารงานอนุญาตตุลาการย่อมสามารถรู้และเข้าใจความต้องการ และปัญหาของบริษัทประกันภัยด้วยกันได้ ดังนั้นบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นอนุญาตตุลาการ จึงเป็นบุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญ คดีด้านประกันภัยเป็นส่วนใหญ่ทำให้คู่พิพาทสามารถเลือกสรรบุคคลที่เหมาะสมได้ไม่ยาก

2. การใช้อำนาจตุลาการที่เป็นอดีตผู้พิพากษามักจะติดยึดอยู่กับกระบวนการวิธีพิจารณาความตามกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่ง ตามหลักการพิจารณา การรับฟัง และชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ โดยทั่วไปต้องยึดถึงกฎหมายสาระบัญญัติเช่นเดียวกับศาล ดังนั้นการพิจารณาและรับฟังข้อเท็จจริงต่าง ๆ จึงจำเป็นอยู่ที่ต้องรับฟังโดยนำกฎหมายบัญญัติเป็นแนวทางเพื่อให้เกิดบรรทัดฐานเดียวกัน เช่น ต้องรับฟังแต่ข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาทเท่านั้น ต้องรับฟังเฉพาะข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวน การพิจารณาชี้ขาดของอนุญาตตุลาการบางแห่งมีข้อบังคับในการพิจารณาที่อาศัยวิธีพิจารณาความแพ่งค่อนข้างเคร่งครัด เช่น การอนุญาตตุลาการของสำนักงาน อนุญาตตุลาการกระทรวงยุติธรรม อนุญาตตุลาการที่มาจากผู้พิพากษาอาจยังติดอยู่กับวิธีพิจารณาในศาล เป็นสาเหตุให้เกิดการพิจารณาของอนุญาตตุลาการใช้เวลานาน แต่อย่างไรก็ตามสำหรับอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยไม่มีปัญหาในเรื่องนี้เนื่องจากคดีข้อพิพาทจำกัดอยู่ในวงแคบและสามารถกำหนดข้อบังคับให้มีความยืดหยุ่น โดยให้อำนาจเป็นดุลพินิจของอนุญาตตุลาการในการพิจารณาซึ่งไม่จำเป็นต้องยึดถือหลักตามวิธีพิจารณาความแพ่งได้ หากเห็นสมควรและคู่กรณียอมรับตามนั้น

สำหรับจำนวนอนุญาตตุลาการที่คู่พิพาทจะทำการแต่งตั้งนั้น โดยทั่วไปจะทำการแต่งตั้ง 1 คน หรือ 3 คน ขึ้นอยู่กับความยากง่ายและซับซ้อนของคดี สำหรับอนุญาตตุลาการของ

สมาคมประกันวินาศภัย ข้อบังคับ ข้อ 8 ให้คู่กรณีตกลงให้มีอนุญาโตตุลาการได้จำนวน 1 คน เพื่อชี้ขาดข้อพิพาทเป็นการกำหนดจำนวนเป็นการบังคับไว้ทั้งนี้ก็เนื่องจากเหตุผลเพื่อให้การพิจารณาชี้ขาดเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและประเด็นข้อพิพาทแห่งคดีส่วนใหญ่มิได้ซับซ้อน ยุ่งยาก ไม่หลากหลายหรือแตกต่างกันมากนัก ทำให้สามารถใช้ออนุญาโตตุลาการเพียงคนเดียวได้ ซึ่งส่วนใหญ่คู่กรณีคือ บริษัทประกันภัยสมาชิกไม่คัดค้านจึงไม่เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ ประกอบกับได้ทำการเซ็นสัญญาอนุญาโตตุลาการโดยยอมรับการใช้ข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยซึ่งร่างขึ้นโดยตัวแทนของสมาชิกด้วยตนเองแต่แรก แต่การใช้วิธีการเช่นนี้อาจจะเกิดขึ้นได้ยากสำหรับการระงับข้อพิพาทในกระบวนการอนุญาโตตุลาการของสถาบันอนุญาโตตุลาการที่ให้บริการสำหรับบุคคลที่หลากหลายและคู่กรณีมิได้เป็นกลุ่มสมาชิก ผู้ประกอบวิชาชีพเดียวกันเช่นนี้ ย่อมสามารถเกิดการโต้แย้งคัดค้านและไม่ยอมรับการชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการได้

การพิจารณาคดีและข้อบังคับ

คู่กรณีที่นำคดีข้อพิพาทขึ้นสู่กระบวนการอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัย และอนุญาโตตุลาการที่ได้รับการแต่งตั้งต้องปฏิบัติตามข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการกำหนดไว้เท่านั้น ไม่สามารถขอใช้ข้อบังคับของสถาบันหรือองค์กรอื่นได้

ข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัย ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ ร่างขึ้นโดยชมรมนักกฎหมายประกันภัย คณะอนุกรรมการประกันภัยยานยนต์ สมาคมประกันวินาศภัย ประกอบขึ้นโดยผู้แทนของบริษัทประกันภัยสมาชิกทั้งหลายที่มีความรู้และประสบการณ์ทางกฎหมายทั้งทฤษฎีและทางปฏิบัติซึ่งได้รับการเลือกสรรแต่งตั้งจากคณะกรรมการบริหารของสมาคมฯ บุคคลเหล่านี้เป็นผู้ที่ทำงานอยู่ในวงการวิชาชีพประกันภัยจึงทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาและอุปสรรคในการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนตามสัญญา จึงได้จัดทำร่างข้อบังคับอนุญาโตตุลาการในแนวทางที่เหมาะสมกับปัญหาประกันภัยโดยเฉพาะ ต่อมาร่างข้อบังคับดังกล่าวได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการบริหารสมาคมฯ และได้นำมาใช้บังคับโดยการยอมรับของบริษัทสมาชิก

ข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัย เป็นข้อบังคับที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 มีข้อกำหนดหลักเกณฑ์การพิจารณาของอนุญาโตตุลาการไว้สอดคล้องกับวิธีพิจารณาความในศาลเป็นส่วนใหญ่ แต่มีความยืดหยุ่นและไม่เคร่งครัดเท่ากระบวนการพิจารณาราชของศาล เช่น

- การสืบพยานบุคคลโดยอนุญาโตตุลาการจะกระทำการภายในหรือนอกสำนักงานก็ได้หากกรณีที่พยานผู้ให้ปากคำมิได้อยู่ต่อหน้า ให้ใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งตามที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายให้ความยินยอมและอนุญาโตตุลาการเห็นสมควร¹

- คู่พิพาทฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงใดฝ่ายนั้นต้องนำสืบให้ประจักษ์ตามข้ออ้างของตน เว้นแต่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายจะได้มีข้อตกลงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น²

ถึงแม้ว่าข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการจะได้ร่างขึ้นให้เหมาะสมกับคดีข้อพิพาทประกันภัยระหว่างบริษัทประกันภัยแล้ว แต่คงยังมีปัญหาในทางปฏิบัติของกระบวนการพิจารณาขึ้นหลายประการซึ่งจะได้กล่าวต่อไป คณะอนุกรรมการประกันภัยยานยนต์ของสมาคมฯ จึงได้ทำการแก้ไขร่างข้อบังคับในบางข้อแต่ยังคงหลักเกณฑ์สำคัญเดิมไว้ ทั้งนี้เพื่อให้ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการให้เกิดความรวดเร็วมากขึ้น และเพื่อลดจำนวนคดีข้อพิพาทที่ขึ้นสู่อุญาโตตุลาการที่ค้างสะสมกันมาหลายพันคดี จากการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อบังคับของผู้เขียน จึงพอสรุปได้ว่าข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัย ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการจะกำหนดบังคับให้เป็นการยึดหยุ่นไม่เคร่งครัด อย่างวิธีพิจารณาความในศาล คือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการใช้ดุลพินิจในการพิจารณาและรับฟังพยานหลักฐานของอนุญาโตตุลาการ โดยให้อำนาจอนุญาโตตุลาการเปิดโอกาสให้คู่กรณีแสดงข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างเต็มที่ตามที่เห็นสมควร แต่สำหรับวิธีการอันจะก่อให้เกิดการประวิงคดีให้ล่าช้าข้อบังคับฉบับแก้ไขใหม่ได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการไว้อย่างเคร่งครัด และมีมาตรการลงโทษกำหนดไว้ชัดเจน ได้แก่ การเสนอพยานหลักฐานเอกสารต่าง ๆ ต้องแสดงตั้งแต่การนัดพิจารณาครั้งแรก (ข้อบังคับฉบับใหม่ข้อ 14) ให้นำวิธีพิจารณาโดยขาดนัดมาใช้กรณีคู่พิพาทไม่มาตามกำหนดนัด (ข้อบังคับฉบับใหม่ ข้อ 16) คู่กรณีต้องเสียค่าธรรมเนียมจากขอเลื่อนคดีในชั้นพิจารณา (ข้อบังคับฉบับใหม่ ข้อ 17) การยินยอมให้คู่พิพาทฝ่ายที่ชนะคดีนำเรื่องเสนอกรรมการประกันภัยให้ดำเนินการลงโทษตามกฎหมายเรื่องการประวิงการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนหากไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดหรือสัญญาประนีประนอมภายในกำหนด (ข้อบังคับฉบับใหม่ ข้อ 27)

¹ ข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการข้อ 14 (3) ฉบับแก้ไขใหญ่ ลงวันที่

² ข้อบังคับของสมาคมประกันวินาศภัยว่าด้วยอนุญาโตตุลาการข้อ 15 ฉบับแก้ไขใหม่ (ภาคผนวก)

คำชี้ขาดและผลทางกฎหมาย

อนุญาโตตุลาการทำหน้าที่ผู้ชี้ขาดคำตัดสินข้อพิพาทโดยต้องยึดถือหลักกฎหมายสาระบัญญัติเช่นเดียวกับศาล ดังนั้นอนุญาโตตุลาการต้องทำคำชี้ขาดแห่งคดีเช่นเดียวกับคำพิพากษาโดยอาศัยข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานที่ปรากฏ แม้ว่าคู่กรณีจะสามารถตกลงประนีประนอมกันได้ในระหว่างการพิจารณา อนุญาโตตุลาการยังคงต้องมีคำชี้ขาดตามยอมเป็นหนังสือ เพื่อให้มีผลผูกพันคู่กรณีและเป็นหลักฐานในการบังคับให้คู่กรณีปฏิบัติตามที่ได้ตกลงกันหากมีการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดในภายหลัง

ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยได้กำหนดไว้ในข้อ 16 ให้ต้องทำคำชี้ขาดเสร็จภายในกำหนด 30 วัน นับแต่วันที่ตั้งอนุญาโตตุลาการ การกำหนดระยะเวลาตายตัวไว้เช่นนี้ก็เพื่อวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาเสร็จสิ้นโดยเร็ว มิให้มีการประวิงคดีและให้อนุญาโตตุลาการ ควบคุมการพิจารณา ให้เป็นไปอย่างกระชับเหมาะสมไม่ยืดเยื้อ แต่กลับปรากฏว่าความเป็นจริงในทางปฏิบัติการพิจารณาคดีของอนุญาโตตุลาการตั้งแต่ตั้งอนุญาโตตุลาการแม้จะพยายามดำเนินคดีให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตามไม่สามารถเสร็จสิ้นภายใน 30 วัน ได้อันเนื่องมาจากจำนวนปริมาณคดีที่มีมากและความจำกัดของบุคลากรที่เป็นอนุญาโตตุลาการและเจ้าหน้าที่ของสถาบันและเป็นปัญหาก่อให้เกิดภาระแก่อนุญาโตตุลาการเจ้าของคดีต้องขยายระยะเวลาการพิจารณาทุกเรื่องซึ่งหากหลงลืมอาจทำให้คำชี้ขาดไม่มีผลบังคับและการพิจารณาภายหลัง 30 วัน ดังกล่าวอาจเสียไปทั้งหมด จึงได้มีการแก้ไขบังคับดังกล่าว โดยแก้ไขระยะเวลาจาก 30 วัน เป็น 180 วัน

การชี้ขาดตัดสินคดีของอนุญาโตตุลาการใช้หลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล กล่าวคือต้องรับฟังเฉพาะข้อเท็จจริงที่ปรากฏในสำนวน การชี้ขาดไม่สามารถชี้ขาดการใดเกินขอบเขตแห่งสัญญาอนุญาโตตุลาการหรือคำขอของคู่กรณีได้หรือหากเป็นการชี้ขาดตามยอมก็ต้องเป็นไปตามข้อตกลงหรือการประนีประนอมยอมความกันระหว่างคู่กรณี (ข้อ 17) ข้อความในคำชี้ขาดก็ต้องระบุให้ชัดเจนถึงเหตุผลแห่งข้อวินิจฉัยทั้งปวง ตั้งทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อของอนุญาโตตุลาการ ระบุวันเดือนปี และสถานที่ทำคำชี้ขาดและกำหนดระยะเวลาให้ฝ่ายแพ้คดีปฏิบัติตามคำชี้ขาดให้ชัดเจน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยร่างขึ้นเพื่อให้กับคดีประกันภัยซึ่งเป็นธุรกิจเฉพาะด้านที่มีลักษณะแนวทางของการทำธุรกรรมเป็น

ประเพณี ทางการค้าสืบเนื่องกันมา ดังนั้น การวินิจฉัยชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนอกจากต้องเป็นไปตามหลักกฎหมายและความยุติธรรมแล้ว การตีความสัญญาต่าง ๆ จึงต้องคำนึงถึงข้อตกลงต่าง ๆ ที่คู่กรณีได้ทำต่อกันไว้ด้วยประกอบการวินิจฉัยชี้ขาดคดี (ข้อบังคับฉบับใหม่ ข้อ 22)

สำหรับผลทางกฎหมายของคำชี้ขาดเป็นไปตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 มาตรา 23 กล่าวคือ หากคู่กรณีฝ่ายแพคดีไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในคำชี้ขาดและคำชี้ขาดเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมายและข้อบังคับ คู่กรณีฝ่ายชนะคดีต้องดำเนินการตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยร้องขอต่อศาลที่มีเขตอำนาจขอให้ศาลบังคับตามคำชี้ขาดให้เพื่อเป็นการเรียกร้องให้คู่กรณีฝ่ายแพคดีปฏิบัติตามคำชี้ขาด

แต่ในกรณีคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยได้มีการเพิ่มเติมข้อบังคับโดยแก้ไขมาตรการการบังคับตามคำชี้ขาดเป็นพิเศษนอกเหนือจากวิธีการบังคับคดีโดยอาศัยอำนาจศาลตามพระราชบัญญัติอนุญาโตตุลาการ พ.ศ.2530 กล่าวคือ ข้อ 27 ร่างข้อบังคับฉบับใหม่ ได้กำหนดให้คู่กรณีฝ่ายแพคดียินยอมให้ผู้ชนะนำคดีเสนอต่อกรมการประกันภัยเพื่อดำเนินการตามกฎหมายเรื่องการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนได้ ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอาศัยประโยชน์จากกฎหมายที่มีอยู่แล้ว คือประกาศกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทน ได้บัญญัติพฤติกรรมที่ถือว่าเข้าข่ายการกระทำอันเป็นการประวิงเวลาการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันภัยของบริษัทประกันภัย ซึ่งได้มีการแก้ไขบรรจุให้การฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการภายในกำหนดระยะเวลาเป็นการกระทำอย่างหนึ่งอันถือได้ว่าเป็นการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทน ซึ่งผู้กระทำต้องได้รับโทษปรับอันเป็นโทษทางอาญาตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งเป็นมาตรการอย่างหนึ่งมิให้เกิดการหลีกเลี่ยงถ่วงเวลาการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเนื่องจากจำนวนอัตราค่าปรับค่อนข้างสูงอาจไม่คุ้มต่อการหลีกเลี่ยงเพื่อนำเงินไปหาประโยชน์วิธีอื่นแทน การใช้มาตรการทางกฎหมายเข้าสนับสนุนเช่นนี้เป็นแนวคิดที่เพิ่มความศักดิ์สิทธิ์ให้คำชี้ขาดมีผลบังคับใช้ได้เป็นอย่างดี และเป็นข้อดีของข้อบังคับฉบับใหม่ที่กำลังพิจารณาบังคับใช้ขณะนี้

ค่าใช้จ่าย

การเข้าสู่กระบวนการระงับข้อพิพาทโดยอนุญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยถือได้ว่าเป็นการใช้บริการของอนุญาโตตุลาการที่มีลักษณะของสถาบันแบบหนึ่งซึ่งคู่กรณีจะได้รับการอำนวยความสะดวกในเรื่องต่าง ๆ เช่น สถานที่ เจ้าหน้าที่ทางธุรการ การเลือกสรร

อนุญาตตุลาการที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และวิธีการ-ขั้นตอนการพิจารณาที่เป็นระบบที่แน่นอนตามข้อบังคับที่เฉพาะเจาะจงเหมาะสมแก่คดีประเภทนั้นๆ ดังนั้นการให้บริการจำต้องมีค่าใช้จ่ายจากการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม

การให้บริการของสถาบันอนุญาตตุลาการโดยทั่วไป ค่าธรรมเนียมจะประกอบด้วยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาและค่าธรรมเนียมอันเป็นราย ได้แก่ สถาบัน ต่างหากจากค่าป่วยการอนุญาตตุลาการซึ่งเป็นค่าตอบแทนที่ให้แก่อนุญาตตุลาการโดยเฉพาะกรณีอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยนั้น เนื่องจากสมาคมประกันวินาศภัยมีรายได้ส่วนหนึ่งจากการเรียกเก็บค่าสมาชิกรายปีและเงินสมทบทางอื่นจากบริษัท ประกันภัยที่เป็นสมาชิก ระบบอนุญาตตุลาการที่จัดตั้งขึ้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาธุรกิจประกันภัยซึ่งเป็นหน้าที่และวัตถุประสงค์ของสมาคมฯ ดังนั้น ค่าธรรมเนียมตามข้อบังคับจึงไม่เรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการเสนอข้อพิพาทซึ่งจะเป็นรายได้แก่องค์กรเช่นกรณีทั่วไป อย่างไรก็ตามค่าธรรมเนียมที่เรียกเก็บคือค่าธรรมเนียมการตั้งอนุญาตตุลาการโดยคิดตามอัตราทนายทรัพย์ของคดี ร้อยละ 1 เป็นอัตราเริ่มต้นสำหรับทนายทรัพย์ไม่เกิน 5,000,000 บาท และในกรณีทนายทรัพย์สูงกว่านั้นก็คิดเป็นอัตราการเหมาจ่าย 50,000 บาท ถึง 100,000 บาท สำหรับกรณีทนายทรัพย์เกิน 20,000,000 บาทต่อเรื่อง ซึ่งถือได้ว่าเป็นอัตราที่ต่ำกว่าค่าธรรมเนียมศาล และต่ำกว่ามากสำหรับค่าป่วยการอนุญาตตุลาการเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันให้บริการโดยทั่วไป ทั้งนี้เพราะค่าธรรมเนียมดังกล่าวมิใช่เงินค่าตอบแทนแก่อนุญาตตุลาการที่แท้จริง แต่ค่าตอบแทนอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยจะเป็นการเหมาจ่ายแบบเงินเดือนที่แน่นอนและอาจให้เป็นการเพิ่มเติมพิเศษสำหรับคดีที่มีทนายทรัพย์มาก ๆ และมีลักษณะคดีที่เห็นได้ว่าซับซ้อนยุ่งยากหรือต้องใช้เวลาและความเชี่ยวชาญของอนุญาตตุลาการที่มากกว่าคดีปกติ ซึ่งเป็นการจ่ายค่าป่วยการอนุญาตตุลาการที่แตกต่างจากสถาบันอื่น โดยทั้งนี้สาเหตุที่ทำเช่นนั้นได้เนื่องจากคดีความที่เข้ามาเป็นคดีประเภทเดียวกันไม่หลากหลาย อนุญาตตุลาการที่เป็นผู้ชี้ขาดจึงไม่จำเป็นต้องมีความหลากหลายสาขาอาชีพและส่วนใหญ่เป็นอนุญาตตุลาการที่ทำงานให้สมาคมประกันวินาศภัยชี้ขาดข้อพิพาทเป็นประจำ จึงไม่เกิดปัญหาในการเรียกร้องค่าตอบแทนจากอนุญาตตุลาการที่อาจตั้งราคาไว้สูงเหมือนสถาบันให้บริการอื่น ๆ

ค่าใช้จ่ายอีกอย่างหนึ่งที่ได้เกิดขึ้นเนื่องจากการแก้ไขข้อบังคับอนุญาตตุลาการชั้นใหม่ ได้แก่ ค่าธรรมเนียมขอเลื่อนการนัดประชุมคู่พิพาท (เพื่อให้เลขาธิการเจรจาตกลงประนีประนอมกัน) ให้คู่พิพาทฝ่ายที่ขอเลื่อนต้องชำระค่าธรรมเนียมครั้งละ 300 บาท (ข้อ

บังคับฉบับใหม่ ข้อ 11 และประกาศคณะกรรมการอนุญาตตุลาการ เรื่องค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่าย ข้อ (3)) และค่าธรรมเนียมการขอเลื่อนการพิจารณาในชั้นพิจารณาของอนุญาตตุลาการ ผู้ขอเลื่อนต้องชำระค่าธรรมเนียมการขอเลื่อนนัดครั้งละ 500 บาท (ข้อบังคับฉบับใหม่ ข้อ 17 และประกาศคณะกรรมการอนุญาตตุลาการ เรื่องค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่าย ข้อ (4)) โดยเป็นการกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมแก้ปัญหาค่าธรรมเนียมการพิจารณาเกิดความล่าช้าเพราะคู่กรณี เลื่อนนัดโดยไม่มีเหตุผลสมควร ซึ่งกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวจะเป็นมาตรการกึ่งลงโทษเชิงบังคับให้ผู้รับมอบอำนาจจากบริษัทคู่กรณีให้ความสำคัญแก่การพิจารณาและการสืบพยานอันน่าจะสามารถแก้ปัญหาความล่าช้าในการพิจารณาได้ระดับหนึ่ง

วิเคราะห์การดำเนินการของสำนักงานอนุญาตตุลาการถูกต้องตาม พ.ร.บ.

อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 หรือไม่อย่างไร

ในส่วนของข้อกำหนด “ข้อบังคับอนุญาตตุลาการ” ได้กำหนดให้นำ พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 มาใช้บังคับในกรณีที่ไม่ปรากฏในข้อบังคับและคู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้ในกรณีดังกล่าวเป็นอย่างอื่น แต่ในข้อบังคับของสมาคมฯ ไม่มีเขียนไว้ชัดเจนว่า การดำเนินการตามข้อบังคับไม่ขัดต่อ พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530

จากการศึกษาและวิเคราะห์วิธีการดำเนินการและระบบการพิจารณาของ อนุญาตตุลาการของสมาคมฯ โดยรวมแล้ว กรณีที่อาจเป็นการขัดต่อ พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 ได้คือ

1. เรื่องการจัดหาและแต่งตั้งอนุญาตตุลาการที่มีลักษณะพิเศษ การปฏิบัติในข้อเท็จจริงแตกต่างไปจากที่ปรากฏในข้อบังคับและข้อสัญญาอนุญาตตุลาการ กล่าวคือ ข้อบังคับกำหนดให้ส่งรายชื่อในทะเบียนให้คู่พิพาทให้เลือกอย่างน้อย 3 ชื่อ โดยหาคู่พิพาทตกลงกันให้มี อนุญาตตุลาการเป็นบุคคลภายนอกทะเบียนก็ได้ ในขณะที่ในทางปฏิบัติคู่พิพาทมีโอกาสเลือก อนุญาตตุลาการเฉพาะที่เป็นอนุญาตตุลาการประจำสำนักงาน และมีการขอความร่วมมือเลือกอนุญาตตุลาการที่ปรากฏชื่อเป็นรายแรกตรงกัน อีกทั้ง ขอให้ไม่คัดค้านการแต่งตั้งดังกล่าวเพื่อมิให้เกิดความเสียหายต่ออนุญาตตุลาการ การใช้วิธีดังกล่าวจึงมิใช่เป็นการเปิดกว้างให้คู่พิพาทตัดสินใจได้อย่างเต็มที่ คู่พิพาทฝ่ายที่เสียหายน่าจะอาศัยมาตรา 24 แห่ง พ.ร.บ. อนุญาตตุลาการ พ.ศ. 2530 ให้ศาลไม่บังคับตามคำชี้ขาด อันเนื่องจากข้อเท็จจริงที่มีการกระทำอันเป็นการไม่ชอบด้วยสัญญาอนุญาตตุลาการได้

2. ลักษณะการกำหนดค่าตอบแทนให้อุญญาโตตุลาการของสำนักงาน

อุญญาโตตุลาการของสมาคมไว้เรียบร้อยแล้ว ก่อนอุญญาโตตุลาการจะได้รับทราบข้อเท็จจริง และประเด็นแห่งคดีและตอบรับการเป็นอุญญาโตตุลาการเป็นการไม่ชอบตาม พ.ร.บ.มาตรา 27 เนื่องจากกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจของอุญญาโตตุลาการในการกำหนดค่าป่วยการจากความยุ่งยากและซับซ้อนของคดีแต่ละเรื่อง ลักษณะนี้ทำให้อุญญาโตตุลาการกลายเป็นอาชีพรับจ้างไป ซึ่งขัดกับเจตนารมณ์ของอุญญาโตตุลาการ

แต่อย่างไรก็ในทางปฏิบัติหากคู่พิพาทเห็นว่าการดำเนินการของอุญญาโตตุลาการไม่ถูกต้องตามข้อบังคับหรือสัญญาอุญญาโตตุลาการควรใช้สิทธิโต้แย้งความถูกต้องเสียก่อนจะดำเนินการพิจารณาไปจนมีคำชี้ขาด เพื่อให้อุญญาโตตุลาการตรวจสอบความชอบอำนาจการพิจารณาของตนเอง หากไม่มีการโต้แย้งจนมีคำชี้ขาดแล้วจะใช้สิทธิดังกล่าวต่อสู้คดีในศาลเพื่อให้คำชี้ขาดไม่มีผลบังคับ ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะถือได้ว่าคู่พิพาทยอมรับโดยปริยายมาแต่แรก

ปัญหาและอุปสรรค

แม้ว่าการจัดตั้งระบบอุญญาโตตุลาการขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์จัดปัญหาการพิพาท เรื่องการจ่ายค่าสินไหมทดแทนระหว่างบริษัทประกันภัยด้วยกัน โดยต้องการลดปริมาณคดีความที่น่าขึ้นสู่ศาล ลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี และสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีในมวลหมู่สมาชิก เพื่อภาพพจน์ที่ดีของธุรกิจ แต่ระบบการระงับข้อพิพาทนอกศาล วิธีนี้ก็ยังไม่สามารถบรรลุเป้าหมายหรือเกิดผลสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ แม้ว่าจะได้พยายามจำกัดปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นให้น้อยที่สุด โดยไม่เปิดกว้างให้บริการต่อผู้เอาประกันภัยหรือบุคคลภายนอกก็ตาม

ปริมาณคดีความที่เข้ากระบวนการระงับข้อพิพาทเพิ่มปริมาณมากขึ้น ในแต่ละปีเป็นทวีคูณ ตั้งแต่เริ่มจัดตั้งสำนักงานอุญญาโตตุลาการขึ้น จนถึงปัจจุบัน มีคดีข้อพิพาทเข้ามารวมทั้งหมดมากกว่า 10,000 เรื่องภายในเวลา 4 ปี (1 ธันวาคม 2537 ถึง ธันวาคม 2541) ซึ่งอาจเรียกได้ว่า มีคดีความมากที่สุดในบรรดาการให้บริการของสถาบันอุญญาโตตุลาการที่ปรากฏในโลก⁴ อันเป็นผลให้คดีความที่ไม่สามารถยุติลงในปีที่ผ่านมาทับถมมาเป็นคดีค้างพิจารณาปีต่อไป และคดีใหม่ที่เข้ามา ก็เพิ่มปริมาณขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้กำลังบุคลากรและอุญญาโตตุลาการ ไม่เพียง

⁴ อรรถ ศรีว่องไทย การบรรยายการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับข้อบังคับอุญญาโตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยฉบับใหม่ วันที่ 27 ตุลาคม 2541 ณ โรงแรมสยามอินเตอคอนติเนนตัล

พอไม่สามารถทำงานให้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ 30 วัน ตามข้อบังคับข้อ 16 ได้ ซึ่งจากปัญหาเรื่องปริมาณคดีความเข้าสู่ระบบอนุญาตตุลาการของสมาคมประกันวินาศภัยมากเกินไปนี้ สามารถวิเคราะห์

1. แสดงให้เห็นว่า การจัดระบบการจ่ายค่าสินไหมทดแทนของบริษัทประกันภัยเกิดความล้มเหลว ทำให้เกิดข้อพิพาทเพิ่มปริมาณมากขึ้นกว่าเดิม และความพยายามแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดผลดีต่อความสัมพันธ์ระหว่างบริษัทประกันภัยไม่ประสบผลสำเร็จ

2. แม้ว่าจะจัดระบบอนุญาตตุลาการให้ดีเพียงใดก็เป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุไม่สามารถแก้ปัญหาทั้งระบบได้ จำต้องหาแนวทางอื่นที่จะเป็นการป้องกันการเกิดปัญหาที่ต้นเหตุเป็นการควบคู่กันไป

3. บริษัทประกันภัยไม่มีความตั้งใจในการแก้ปัญหาเรื่องการจ่ายค่าสินไหมทดแทน ปริมาณคดีที่เพิ่มขึ้นแสดงว่าบริษัทประกันภัยใช้วิธีการอนุญาตตุลาการเป็นการแก้ปัญหามากขึ้น โดยไม่พยายามยุติข้อพิพาทโดยการประนีประนอมกันเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคดีเล็กน้อยที่ไม่สมควรเข้าสู่กระบวนการอนุญาตตุลาการได้เพิ่มปริมาณขึ้นกว่าแต่ก่อน

4. การนำคดีข้อพิพาทเข้าสู่อนุญาตตุลาการอาจเป็นช่องทางให้เกิดการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้ช้าออกไปอีก โดยใช้วิธีการขอเลื่อนคดี การขอเวลาการติดตามพยานบุคคลโดยที่รู้อยู่กันแล้วว่าไม่สามารถติดตามได้ หรือการนำคดีเข้าอนุญาตตุลาการไปก่อนแล้วต่อมายังค่อยขอประนีประนอมคู่กรณีภายหลัง ตามที่เกิดขึ้นในความเป็นจริงคดีความกว่า 70% ได้มีการขอประนีประนอมภายหลังจากการพิจารณามาหลายนัด และเกิดภาระอันต้องมีการคืนค่าธรรมเนียม ซึ่งได้มีการแก้ไขข้อบังคับใหม่ให้ไม่ว่ากรณีใดเมื่อตั้งอนุญาตตุลาการแล้ว ไม่มีการคืนค่าธรรมเนียมให้แก่คู่กรณี รวมทั้งกรณีที่ยอมเข้าสู่อนุญาตตุลาการเนื่องจากเห็นว่าจะได้ลดค่าใช้จ่ายสินไหมทดแทนลงอีกจากการใช้ดุลพินิจชี้ขาดของอนุญาตตุลาการ ซึ่งโดยทั่วไปจะไม่วินิจฉัยให้เต็มตามที่ร้องขอมาในคำขอ

5. ความล่าช้าของการพิจารณาเนื่องจากการขอเลื่อนคดีของผู้รับมอบอำนาจมาดำเนินคดีซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นทนายความประจำบริษัทประกันภัย โดยอ้างเหตุการขอเลื่อนคดีที่ไม่สมควร เช่น ป่วยโดยไม่มีใบรับรองแพทย์มาแสดงบ้าง อ้างว่าติดความในศาลทั้งที่ไม่แจ้งแต่แรก ในตอนทำการนัดหมายล่วงหน้าบ้าง อ้างว่ายังติดตามพยานบุคคลไม่ได้บ้าง ขอพยานเอกสารจากกระดาษไม่ได้บ้าง แสดงให้เห็นถึงการละเลยและไม่ใส่ใจในการดำเนินการพิจารณาเพื่อให้ยุติลงโดยเร็ว และแสดงให้เห็นถึงการไม่ให้ความร่วมมือจากการบริหารงานของระดับผู้บริหารของบริษัทประกันภัย

จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า สมาคมประกันวินาศภัยได้พยายามแก้ปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ ได้ทำการแก้ไขข้อบกพร่องเพิ่มเติมเสียใหม่ โดยเพิ่มมาตรการและขั้นตอนหลายประการเพื่อขจัดหรือจำกัดให้ปัญหาดังกล่าวลดน้อยลง มีสาระสำคัญดังนี้

1. การวินิจฉัยชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการให้พิจารณาจากพยานเอกสารเป็นหลัก โดยต้องส่งพยานเอกสารทั้งหมดที่คู่กรณีต้องการอ้างอิงตั้งแต่นัดสืบพยานนัดแรก โดยไม่ให้อนุญาโตตุลาการรับฟังพยานเอกสารใดที่ฝ่าฝืนข้อกำหนดนี้ เว้นแต่เอกสารอยู่ในครอบครองบุคคลภายนอกหรือคู่พิพาทและคู่กรณีฝ่ายนั้นไม่สามารถทราบได้ก่อนหน้านั้น
2. ให้มีการนำกระบวนการวิธีพิจารณาโดยขาดนัด ตามวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้กับคู่กรณีฝ่ายที่ไม่มาตามนัดสืบพยานนัดแรก
3. กำหนดค่าธรรมเนียมการขอเลื่อนประชุมการเจรจาและค่าธรรมเนียมขอเลื่อนการพิจารณาในกรณีที่มีการขอเลื่อนคดี
4. การเก็บค่าธรรมเนียมเมื่อมีการตั้งอนุญาโตตุลาการ จะไม่มีการคืนค่าธรรมเนียมไม่ว่าคู่กรณีจะตกลงประนีประนอมกันได้ภายในภายหลัง
5. ขยายเวลาให้ต้องทำคำชี้ขาดให้เสร็จสิ้นภายใน 30 วันนับแต่ตั้งอนุญาโตตุลาการมาเป็น 180 วัน
6. เพิ่มมาตรการบังคับตามคำชี้ขาดโดยให้คู่กรณีฝ่ายชนะคดีเสนอข้อพิพาทให้กรมการประกันภัยดำเนินการตามกฎหมายเรื่องการประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนในกรณีฝ่ายแพคดีไม่ปฏิบัติตาม: คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการหรือสัญญาประนีประนอมยอมความ